

Vattenvård

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför dels om att främja utvecklingen av avancerad vattenrening, dels om att utreda om det på sikt bör införas krav på avancerad vattenrening vid de reningsverk där sådana krav ger störst miljönytta och att riksdagen tillkännager detta för regeringen. Utskottet avstyrker övriga motionsyrkanden. Yrkandena rör bl.a. havsförvaltning, vattenrening, utsläpp av mikroplaster och dricksvatten. Vissa motionsyrkanden tar upp samma eller i huvudsak samma frågor som riksdagen har behandlat tidigare under valperioden, och dessa behandlas därför förenklat.

I betänkandet finns tolv reservationer (M, SD, C, V, L, KD).

Behandlade förslag

Ett femtiotal yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2017/18.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	7
Ärendet och dess beredning.....	7
Utskottets överväganden.....	8
Renare hav	8
Främmande ämnen i vatten	19
Vattenverksamheter	33
Avlopp, dricksvatten m.m.	38
Motioner som bereds förenklat.....	48
Reservationer	49
1. Havsförvaltning, punkt 1 (L)	49
2. Regionalt samarbete, punkt 2 (M, C, L, KD).....	49
3. Regionalt samarbete, punkt 2 (SD).....	51
4. Övergödningen av Östersjön, punkt 4 (C)	51
5. Strukturkalkning , punkt 5 (SD)	52
6. Begränsning av utsläppen av mikroplaster m.m., punkt 8 (M, C, V, L, KD)	52
7. Förbud mot mikroplaster i hygienartiklar , punkt 9 (KD).....	53
8. Internationell reglering av mikroplaster , punkt 10 (C)	54
9. Tillgång till dricksvatten, punkt 14 (M, KD).....	54
10. Samordning av ansvar för vattenfrågor, punkt 15 (C)	55
11. Regler för enskilda avlopp, punkt 16 (KD)	56
12. System vid hantering av avlopp , punkt 17 (M, SD, C).....	57
Särskilda yttranden	58
1. Motioner som bereds förenklat, punkt 19 (M).....	58
2. Motioner som bereds förenklat, punkt 19 (C).....	58
3. Motioner som bereds förenklat, punkt 19 (L).....	58
4. Motioner som bereds förenklat, punkt 19 (KD).....	58
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	59
Motioner från allmänna motionstiden 2017/18	59
<i>Bilaga 2</i>	
Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet under förslagspunkt 19	65

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Havsförvaltning

Riksdagen avslår motion

2017/18:2819 av Lars Tysklind m.fl. (L) yrkande 1.

Reservation 1 (L)

2. Regionalt samarbete

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:841 av Suzanne Svensson m.fl. (S),

2017/18:2607 av Lars-Axel Nordell m.fl. (KD) yrkande 1,

2017/18:3349 av Jonas Jacobsson Gjörtlér m.fl. (M) yrkande 9,

2017/18:3730 av Kristina Yngwe m.fl. (C, M, KD, L) yrkandena 12 och 13 samt

2017/18:3903 av Martin Kinnunen och Runar Filper (båda SD) yrkande 3.

Reservation 2 (M, C, L, KD)

Reservation 3 (SD)

3. Internationellt samarbete

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:2819 av Lars Tysklind m.fl. (L) yrkande 2,

2017/18:3349 av Jonas Jacobsson Gjörtlér m.fl. (M) yrkande 3 och

2017/18:3686 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 54.

4. Övergödningen av Östersjön

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:3686 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 58 och

2017/18:3772 av Kristina Yngwe m.fl. (C) yrkande 36.

Reservation 4 (C)

5. Strukturkalkning

Riksdagen avslår motion

2017/18:3903 av Martin Kinnunen och Runar Filper (båda SD) yrkande

2.

Reservation 5 (SD)

6. Övriga åtgärder mot övergödning

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:268 av Staffan Danielsson (C) och

2017/18:3903 av Martin Kinnunen och Runar Filper (båda SD) yrkande

4.

7. Avancerad vattenrening

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att främja utvecklingen av avancerad vattenrening och om att utreda om det på sikt bör införas krav på avancerad vattenrening vid de reningsverk där sådana krav ger störst miljönytta, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2017/18:3350 av Jonas Jacobsson Gjörtler m.fl. (M) yrkandena 4 och 5 samt

2017/18:3772 av Kristina Yngwe m.fl. (C) yrkande 33 och avslår motion

2017/18:3429 av Lars-Axel Nordell m.fl. (KD) yrkande 1.

8. Begränsning av utsläppen av mikroplaster m.m.

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:837 av Suzanne Svensson m.fl. (S),

2017/18:1480 av Peter Jeppsson och Suzanne Svensson (båda S),

2017/18:2819 av Lars Tysklind m.fl. (L) yrkande 12,

2017/18:2820 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 27.1,

2017/18:3350 av Jonas Jacobsson Gjörtler m.fl. (M) yrkande 9 och

2017/18:3686 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 61.

Reservation 6 (M, C, V, L, KD)

9. Förbud mot mikroplaster i hygienartiklar

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:2608 av Lars-Axel Nordell m.fl. (KD) yrkande 8 och

2017/18:3895 av Maria Stockhaus (M).

Reservation 7 (KD)

10. Internationell reglering av mikroplaster

Riksdagen avslår motion

2017/18:3686 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 60.

Reservation 8 (C)

11. Högfluorerade ämnen

Riksdagen avslår motionerna

2017/18:3013 av Carl Schlyter (MP) och

2017/18:3772 av Kristina Yngwe m.fl. (C) yrkande 32.

12. Skydd av kulturmiljö vid vatten

Riksdagen avslår motion

2017/18:1162 av Roland Utbult (KD) yrkandena 1 och 2.

13. Vattenförvaltning

Riksdagen avslår motion
2017/18:280 av Jan Lindholm (MP).

14. Tillgång till dricksvatten

Riksdagen avslår motion
2017/18:3349 av Jonas Jacobsson Gjörtlér m.fl. (M) yrkande 4.
Reservation 9 (M, KD)

15. Samordning av ansvar för vattenfrågor

Riksdagen avslår motion
2017/18:3686 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 56.
Reservation 10 (C)

16. Regler för enskilda avlopp

Riksdagen avslår motionerna
2017/18:2441 av Fredrik Christensson och Annika Qarllsson (båda C),
2017/18:2953 av Betty Malmberg (M) yrkandena 1 och 2 samt
2017/18:3429 av Lars-Axel Nordell m.fl. (KD) yrkandena 3, 4 och 7–9.
Reservation 11 (KD)

17. System vid hantering av avlopp

Riksdagen avslår motion
2017/18:3772 av Kristina Yngwe m.fl. (C) yrkande 38.
Reservation 12 (M, SD, C)

18. Ytvatten

Riksdagen avslår motion
2017/18:2109 av Karin Svensson Smith (MP) yrkande 2.

19. Motioner som bereds förenklat

Riksdagen avslår de motionsyrkanden som finns upptagna under denna punkt i utskottets förteckning över avstyrkta motionsyrkanden.

Stockholm den 15 februari 2018

På miljö- och jordbruksutskottets vägnar

Matilda Ernkrans

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Matilda Ernkrans (S), Kristina Yngwe (C), Maria Malmer Stenergard (M), Isak From (S), Sara Karlsson (S), Martin Kinnunen (SD), Åsa Coenraads (M), Johan Büser (S), Gunilla Nordgren (M), Monica Haider (S), Lars Tysklind (L), Jens Holm (V), Marianne Pettersson (S), Jesper Skalberg Karlsson (M), Emma Nohrén (MP), Cassandra Sundin (SD) och Lars-Axel Nordell (KD).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet 55 yrkanden om vattenvård från den allmänna motionstiden 2017/18. Motionerna tar bl.a. upp frågor om havsförvaltning, vattenrening, utsläpp av mikroplaster och dricksvatten. Motionsförslagen redovisas i bilagan.

Utskottet föreslår ett tillkännagivande till regeringen om att riksdagen ska ställa sig bakom det som utskottet anför dels om att främja utvecklingen av avancerad vattenrening, dels om att utreda om det på sikt bör införas krav på avancerad vattenrening vid de reningsverk där sådana krav ger störst miljönytta. Utskottet avstyrker övriga motionsyrkanden i huvudsak med hänvisning till att arbete pågår i dessa frågor. Tio yrkanden tar upp samma eller i huvudsak samma frågor som riksdagen har behandlat tidigare under valperioden. Dessa yrkanden behandlas därför förenklat.

Utskottets överväganden

Renare hav

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om havsförvaltning, regionalt och internationellt arbete samt åtgärder mot övergödning.

Jämför reservation 1 (L), 2 (M, C, L, KD), 3 (SD), 4 (C) och 5 (SD).

Motionerna

Havsmiljöarbete

I kommittémotion 2017/18:2819 av Lars Tysklind m.fl. (L) yrkande 1 framhålls att havet är en viktig resurs som långsiktigt måste nyttjas på ett hållbart sätt genom en ansvarsfull förvaltning. Havet kan då bli en betydande förnybar resurs som skapar tillväxt och jobb. Utsläpp, övergödning och exploatering hotar våra hav. Viktiga fiskbestånd hotas på grund av alltför aggressivt fiske. Enligt yrkande 2 i motionen behövs internationellt samarbete för att rädda världens hav. Motionärerna välkomnar olika internationella initiativ som lyfter frågan om situationen för haven, t.ex. FN:s havskonferens.

I kommittémotion 2017/18:3349 av Jonas Jacobsson Gjörtler m.fl. (M) yrkande 3 anförs att regeringen även i fortsättningen bör vara pådrivande i internationella samarbeten för havsmiljöfrågor. Havet är vår gemensamma angelägenhet. Varken kommuner eller länder kan ensamma hantera de problem som exempelvis marint skräp och försurning ger upphov till. I yrkande 9 i motionen anförs att regeringen bör driva på utvecklingen inom konventionerna Oskar (konventionen för skydd av den marina miljön i Nordostatlanten) och Helcom (Helsingforskonventionen för skydd av Östersjöns marina miljö) för att skydda den marina miljön i Östersjön och Nordostatlanten.

Enligt partimotion 2017/18:3686 av Annie Löf m.fl. (C) yrkande 54 bör det internationella och regionala samarbetet för rena hav och vatten utvecklas. Samarbetet bör stärkas när det gäller både skarpare internationella regelverk och teknikutveckling. Ett ökat samarbete är angeläget bl.a. när det gäller övergödning och spridning av mikroplaster ut i vattendragen.

Enligt kommittémotion 2017/18:3730 av Kristina Yngwe m.fl. (C, M, KD, L) yrkande 12 bör Sverige även i fortsättningen vara en pådrivande kraft i havsmiljöarbetet – regionalt och internationellt – för att motverka och förebygga övergödning, giftiga utsläpp och nedskräpning. Miljösituationen i våra hav är kritisk och kräver långtgående insatser och ett stort engagemang för att minska utsläpp och miljöpåverkan. Ett långsiktigt och

målmedvetet arbete behöver bedrivas för att säkerställa en god havsmiljö, vilket kräver en stark och sammanhållen havs- och vattenpolitik. Enligt yrkande 13 i motionen bör regeringen verka för att förbättra förutsättningarna för regional samverkan i Östersjöområdet för att påskynda arbetet med att skapa en god havsmiljö. Östersjön är ett av världens mest känsliga hav, med stora miljöproblem. Övergödning, bottendöd, överfiske och höga halter av miljögifter rubbar havets ekosystem.

I kommittémotion 2017/18:2607 av Lars-Axel Nordell m.fl. (KD) yrkande 1 behandlas behovet av samarbete mellan Östersjöns kuststater för att hantera Östersjöns miljöutmaningar. Länderna bör solidariskt finansiera sådana kostnadseffektiva miljöåtgärder som gynnar Östersjöns gemensamma miljö. Det är mycket viktigt att EU:s ramdirektiv för vatten genomförs i alla Östersjöländer. Alla berörda länder bör också intensifiera arbetet med att identifiera källor till dioxin, kadmium och PCB och sanera dessa områden.

Enligt kommittémotion 2017/18:3903 av Martin Kinnunen och Runar Filper (båda SD) yrkande 3 anförs att man inom ramen för Helcom bör arbeta för att ytterligare bredda och fördjupa det regionala samarbetet i Östersjöregionen. Det noteras att länderna i det forna östblocket – Ryssland, Polen och de baltiska länderna – också bedriver ett seriöst arbete vad gäller Östersjöns miljö. Emellertid har dessa länder svåra ekonomiska prioriteringar att göra och därför framstår regionalt samarbete som naturligt.

Enligt motion 2017/18:841 av Suzanne Svensson m.fl. (S) bör man verka för en fortsatt utveckling av miljöarbetet i och runt Östersjön. Vi måste agera tillsammans med våra grannländer runt Östersjön för att klara miljömålen, och kontakterna samt dialogen med EU och grannländerna måste kontinuerligt utökas och förstärkas.

Övergödningen av Östersjön m.m.

Enligt partimotion 2017/18:3686 av Annie Löf m.fl. (C) yrkande 58 bör åtgärder vidtas som ökar uttaget av näringsämnen ur Östersjön. Östersjön är ett av världens mest känsliga hav, med stora miljöproblem. Det krävs kraftfulla åtgärder för att komma till rätta med detta.

Enligt kommittémotion 2017/18:3772 av Kristina Yngwe m.fl. (C) yrkande 36 bör marina affärsmodeller främjas för att förbättra Östersjöns tillstånd. Det finns olika metoder för detta. Genom t.ex. musselodlingar kan näringsämnen avlägsnas från vattnet. Musslorna kan sedan användas till bl.a. biogasproduktion.

I kommittémotion 2017/18:3903 av Martin Kinnunen och Runar Filper (båda SD) yrkande 2 förordas en restriktiv hållning i fortsättningen vad gäller utsläpp av kväve och fosfor från källor på land, och motionärerna ställer sig t.ex. positiva till fortsatta försök med s.k. strukturkalkning som kan minska näringsläckaget från vissa typer av jordar. I yrkande 4 i motionen anförs att insatser till sjöss bör göras för att minska övergödningen, t.ex. syresättning

och bortförsel av slam och biomassa. Detta kan ske samtidigt som andra åtgärder vidtas för att minska övergödningen.

Enligt motion 2017/18:268 av Staffan Danielsson (C) bör regeringen utreda en ökad satsning på reduktionsfiske av vitfisk i svenska insjöar och i Östersjön. I en rad sjöar har reduktionsfiske gett goda resultat, med ökat siktdjup och lägre fosforhalter.

Tidigare behandling och kompletterande uppgifter

Havsmiljöarbete

Riksdagen har beslutat om miljökvalitetsmålen Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag och Hav i balans samt levande kust och skärgård (prop. 1997/98:145, bet. 1998/99: MJU6, rskr. 1998/99:183). Havs- och vattenmyndigheten har regeringens uppdrag att genomföra en sammanhållen havs- och vattenpolitik. Myndigheten arbetar med frågor om bevarande, restaurering och hållbart nyttjande av sjöar, vattendrag och hav. Havs- och vattenmyndigheten samordnar uppföljningen och utvärderingen av miljötillstånd, trender, åtgärdsarbete och styrmedel för nämnda miljömål.

Av budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utg.omr. 20) framgår att regeringen bedömer att det även i fortsättningen krävs kraftfulla åtgärder för att de havs- och vattenrelaterade miljökvalitetsmålen ska nås. EU:s ramdirektiv för vatten (2000/60/EG) och EU:s havsmiljödirektiv (2008/56/EG) är av stor betydelse för att nå miljökvalitetsmålen. Arbetet med åtgärdsprogrammen enligt vattendirektivet är viktigt för att nå målen, och berörda myndigheter, inklusive länsstyrelser och kommuner, spelar en central roll i åtgärdsarbetet. Landsbygdsprogrammet är, liksom tidigare, ett av flera viktiga verktyg i genomförandet av ramdirektivet för vatten och havsmiljödirektivet.

I budgetpropositionen för 2018 presenterades en omfattande satsning på havs- och vattenmiljön för ett renare hav. Satsningen inom utgiftsområde 20 omfattar drygt 1,7 miljarder kronor under 2018–2020. Medel tillförs bl.a. för att motverka övergödning, avlägsna miljögifter, återställa våtmarker och stärka det marina områdesskyddet. Medel tillförs även Havs- och vattenmyndigheten.

Regeringen anför i budgetpropositionen att det finns ett stort behov av att komma åt källor till utsläpp av miljögifter. Satsningen på havs- och vattenmiljö innefattar därför en särskild del för att avlägsna miljögifter genom bl.a. inventering och hantering av fiberbankar som riskerar att sprida miljögifter. Längs Sveriges kust finns också flera vrak som utgör betydande miljörisiker och som behöver hanteras. Genom att avlägsna miljögifter i havs- och vattenmiljön kan kända källor till miljögifter successivt åtgärdas.

En del av satsningen på havs- och vattenmiljön i budgeten för 2018 innefattar ökade medel för marint områdesskydd och för Havs- och vattenmyndighetens arbete med detta. Skyddet av marina områden är viktigt för att säkerställa och bevara den biologiska mångfalden i kust- och

havsområden. Havs- och vattenmyndigheten har tidigare tagit fram en handlingsplan för marint områdesskydd.

I december 2016 beslutade regeringen om ytterligare Natura 2000-områden, främst med syfte att skydda tumlare. Det innebär enligt regeringen att 13,6 procent av Sveriges havsområde är skyddat och att arealdelen i etappmålet om att minst 10 procent marina områden ska skyddas till 2020 är nått. Däremot kvarstår arbete för att säkerställa ett ekologiskt representativt och sammanhängande samt funktionellt nätverk i havet. Kunskapen om den biologiska mångfalden och effektiva bevarandeåtgärder behöver förstärkas. Regeringen avser att arbeta vidare med att införa relevanta och ändamålsenliga bevarandeåtgärder när det gäller fiske i skyddade marina områden, t.ex. områden med totalt fiskeförbud alternativt begränsningar av, och/eller förbud mot användning av vissa fiskeredskap eller metoder. Arbetet med att införa bevarandeåtgärder när det gäller fiske behöver kompletteras med att man inför regleringar för andra verksamheter och sektorer för att säkerställa ett fullgott skydd. Det pågående arbetet med att minimera sjöfartens påverkan på de marina miljöerna behöver fortsätta och effektiviseras både nationellt och internationellt.

När det gäller det marina områdesskyddet har regeringen nyligen lämnat flera uppdrag till Havs- och vattenmyndigheten (Havs- och vattenmyndighetens regleringsbrev för 2018). Havs- och vattenmyndigheten har fått i uppdrag att identifiera områden som kan utgöra marina skyddade områden med ett starkt skydd utan lokal mänsklig påverkan och att ta fram förslag till en process för det fortsatta arbetet med sådana områden. Uppdraget ska redovisas senast den 31 oktober 2018. Havs- och vattenmyndigheten har även fått i uppdrag att redovisa arbetet med att stärka det marina områdesskyddet. Dessutom har regeringen gett myndigheten i uppdrag att föreslå nödvändiga kompletteringar och justeringar i nätverket av Helcom och Oskar Marine Protected Areas. Arbetet ska fokusera på områden som i dag är helt eller delvis skyddade. Uppdragen ska redovisas senast den 30 september 2018.

För att uppfylla miljömålet Hav i balans samt levande kust och skärgård gör regeringen enligt budgetpropositionen bedömningen att det finns ett behov av att förbättra beståndsstatusen för vissa fiskbestånd. Det gäller både utsjö- och kustbestånd. Det innebär att fisketrycket behöver anpassas, vilket kräver åtgärder både på EU-nivå och på nationell nivå. Det behövs även åtgärder som syftar till att minska miljöpåverkan på viktiga lek- och uppväxtområden, såsom begränsning av syrefria bottnar. Även havsplaneringen kan bidra till uppfyllandet av miljökvalitetsmålet Hav i balans samt levande kust och skärgård genom att vara en arena för tvärsektoriell diskussion om hur havet nyttjas och vilken samlad påverkan olika verksamheter får på marina naturvärden. Enligt EU-direktivet för havsplanering (Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/89/EU av den 23 juli 2014 om upprättandet av en ram för havsplanering) ska medlemsländerna senast 2021 ha tagit fram havsplaner.

Havs- och vattenmyndigheten arbetar med dessa planer och räknar med att havsplanerna kan lämnas till regeringen 2019 för beslut.

Under 2015 beslutade regeringen om en strategi för att utveckla de maritima näringarna på ett hållbart sätt. Strategins vision är konkurrenskraftiga, innovativa och hållbara maritima näringar som kan bidra till ökad sysselsättning, minskad miljöbelastning och en attraktiv livsmiljö. Strategin ska bl.a. bidra till miljö kvalitetsmålet Hav i balans samt levande kust och skärgård. Strategin ska dessutom bidra till att nå målsättningarna i EU:s havsmiljödirektiv och stärka regional och lokal konkurrenskraft i alla delar av landet.

Utskottet har vid flera tillfällen behandlat regionalt och internationellt samarbete när det gäller havsmiljön. I betänkande 2015/16: MJU14 framhöll utskottet arbetet med skydd av biologisk mångfald, skyddade marina områden, marint skräp och övergödning som särskilt viktiga frågor vid det internationella samarbetet, och utskottet noterade att Sverige aktivt driver på det arbetet. Utskottet uppmärksammade även att regeringen anfört att den skulle fortsätta samarbetet med länder som är av strategisk betydelse för det globala miljö- och klimatsamarbetet. I betänkande 2016/17: MJU10 anförde utskottet att Sverige deltar i det internationella och regionala havsmiljösamarbetet som bedrivs, bl.a. genom de regionala konventionerna Oskar (konventionen för skydd av den marina miljön i Nordostatlanten) och Helcom (Helsingforskonventionen för skydd av Östersjöns marina miljö). Utskottet konstaterade vidare att Sverige aktivt bedriver ett havs- och vattenmiljöarbete både lokalt, regionalt och internationellt.

FN:s havskonferens (The Ocean Conference) arrangerades med Sverige och Fiji som initiativtagare och ordförande i New York den 5–9 juni 2017. Syftet var att stärka genomförandet av Agenda 2030-mål 14 Hav och marina resurser. FN:s 193 medlemsländer representerades av bl.a. 80 ministrar, 15 statsöverhuvuden, frivilligorganisationer och näringsliv. FN:s medlemsländer beslutade om deklarationen Call for action, som tar ett helhetsgrepp om de havsrelaterade utmaningarna och som aktivt syftar till att vända utvecklingen till en hållbar utveckling för världens hav. Havskonferensen fokuserade på lösningar och var en mötesplats för alla relevanta aktörer. Den resulterade i närmare 1 400 frivilliga åtaganden. Regeringen registrerade eller deltog i 26 frivilliga åtaganden, flertalet inom regeringens prioriterade områden inför konferensen. De prioriterade områdena var att minska utsläpp av föroreningar och nedskräpning av haven, nå ett hållbart nyttjande av resurser inom havsbaserade näringar, t.ex. fisket, samt tydliggöra kopplingen mellan hav, kust och klimat. Regeringen anför i budgetpropositionen för 2018 att den även fortsättningsvis kommer att arbeta aktivt med havsfrågorna och uppföljningen av högnivåkonferensen om hav. Regeringen kommer även att lägga stor vikt vid havsfrågor i det internationella utvecklingssamarbetet. Regeringen har för avsikt att ta fram en ny tematisk strategi för det internationella utvecklingssamarbetet inom hållbar miljö, klimat, hav och naturresurser.

Regeringen meddelade under Världsekoniskt forum (World Economic Forum, WEF) 2018 i Davos i Schweiz i januari att Isabella Lövin, minister för internationellt utvecklingssamarbete och klimat, kommer att vara medordförande med FN:s särskilda havssändebud för initiativet Friends of Ocean Action, en vägrupp bestående av ett fyrtiotal inflytelserika personer från olika samhällssektorer som alla spelar en nyckelroll i det globala arbetet för hållbara hav. Under konferensen lanserades också en havspanel bestående av regeringschefer från alla delar av världen. De olika grupperna ska bidra med politiskt ledarskap och direkta lösningar till de utmaningar och hot som haven står inför.

Länderna inom Helcom har kommit överens om en gemensam handlingsplan för Östersjöns miljö, Baltic Sea Action Plan (BSAP). Målet är att Östersjön ska vara i god ekologisk status 2021. Beslutet om handlingsplanen fattades av ministrarna runt Östersjön på Helcoms ministermöte i Krakow 2007. På ett ministermöte i Moskva 2010 lämnade länderna in förslag på behövliga åtgärder för att Östersjön ska vara i god ekologisk status 2021. För att nå målen ska länderna ta fram nationella åtgärdsprogram inom fyra prioriterade områden: övergödning, farliga ämnen, biologisk mångfald och sjöfartens miljöproblem. Planen omfattar ca 150 åtgärder fördelat mellan de fyra områdena. Sverige har tagit fram en sådan åtgärdsplan.

Av Havs- och vattenmyndighetens regleringsbrev för 2018 framgår att myndigheten ska ta fram underlag för nationella prioriteringar för arbetet inom Helcom och Oskar. Underlaget ska beakta kraven på regionalt samarbete i genomförandet av EU:s havsmiljödirektiv. Underlaget ska även bidra till regionalt genomförande av Agenda 2030 och därmed vara en del av Sveriges uppföljning efter FN:s havskonferens. Uppdraget ska redovisas senast den 30 april 2018.

Regeringen framhåller i budgetpropositionen för 2018 att dagens miljöutmaningar till stor del är gränsöverskridande och att åtgärder därför behövs på EU-nivå, internationell, nationell, regional och lokal nivå. Fokus för det fortsatta havsmiljöarbetet behöver vara på att genomföra och följa upp förbättringsåtgärder. Dessutom behöver Sverige fortsätta att arbeta för ett ambitiöst miljöarbete inom EU och inom de regionala havsmiljökonventionerna Oskar och Helcom.

När det gäller arbetet mot övergödning, plaster i haven samt kemikalier och läkemedel i miljön, se nedan under respektive avsnitt.

Övergödningen av Östersjön m.m.

I budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utg.omr. 20) anför regeringen att övergödningen är ett omfattande problem i sjöar och hav samt vid kusterna. Halterna av kväve och fosfor är kraftigt förhöjda i många ytvatten på grund av tillförsel av stora mängder kväve och fosfor från olika verksamheter under lång tid. Det leder till en ökad förekomst av skadliga algbloomningar och

försämrad vattenkvalitet. Jordbruket är den enskilt största källan till fosfortillförseln. Små avlopp och avlopp via reningsverk är andra stora källor. Lokalt är dagvatten, bräddning vid reningsverk och på ledningsnät, utsläpp från industrier, fiskodlingar samt internbelastning i sjöar och kustvatten också betydande källor. Internbelastning innebär att fosfor som finns lagrad i bottensediment frigörs till vattnet och bidrar till att övergödningssproblemen förstärks.

För att miljö kvalitetsmålet Ingen övergödning ska utvecklas positivt framhåller regeringen i budgetpropositionen att åtgärdstakten behöver öka, särskilt vad gäller minskad tillförsel av fosfor till vatten. Ett samlat och riktat åtgärdsarbete med utgångspunkt i avrinningsområden och i kustnära områden är en viktig del av arbetet. I åtgärdsarbetet är lokalt engagemang en viktig del. I vissa områden behöver incitamenten till ett effektivt åtgärdsarbete stärkas enligt regeringen. Det samlade åtgärdsarbetet bör i ökad utsträckning fokusera på insatser som är kostnadseffektiva och som kan ge tydliga resultat i miljön. I budgeten för 2018 förstärker regeringen anslaget för åtgärder för havs- och vattenmiljö, och gör bl.a. en satsning för att motverka övergödning. Satsningen innefattar bl.a. sanering av tidigare utsläpp av näringsämnen i sjöar och kustvatten, som nu ger upphov till självgenererande övergödning, s.k. internbelastning. Vidare tillförs ytterligare medel till lokala vattenvårdsprojekt (LOVA). Regeringen satsar också på cirkulär ekonomi för att öka återföringen av näringsämnen från sjöar och hav, t.ex. genom blå fånggrödor. Dessutom förstärks arbetet med tillsyn av avloppsreningsverk och enskilda avlopp. Regeringen avser även att tillsätta en bred utredning om övergödning som ska föreslå åtgärder inom de sektorer som ger störst bidrag till övergödningen, dvs. industri, jordbruk och kommunala reningsverk, med syfte att minska tillförsel av kväve och fosfor till kretsloppet och öka cirkuleringen samt att sätta in åtgärder där de gör störst nytta.

Regeringen gör även en satsning på att i större utsträckning restaurera och anlägga våtmarker i syfte att stärka landskapets egen förmåga att hålla kvar och balansera vattenflöden, öka tillskottet till grundvattnet och öka vattenreningen. Våtmarker som restaureras och nyanläggs bidrar även till ökad biologisk mångfald, minskad klimatpåverkan och minskad övergödning.

I december 2016 beslutade vattendelegationerna om åtgärdsprogram och miljö kvalitetsnormer i enlighet med förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön. Åtgärdsprogrammen innehåller tydliga mål och åtgärder riktade till myndigheter och kommuner som behövs för att förbättra tillståndet i sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten. Regeringen framhåller i budgetpropositionen att genomförandet av åtgärdsprogrammen är av stor betydelse för att nå miljö kvalitetsmålet Ingen övergödning. Lokaliseringen av åtgärder behöver i större utsträckning än i dag anpassas efter var de gör mest nytta och har störst effekt.

Regeringen bereder ett författningsförslag för små avloppsanläggningar som Havs- och vattenmyndigheten har tagit fram. Regeringen har dessutom tillsatt en utredning (Utredningen om hållbara vattentjänster, dir. 2017:54)

som ska lämna förslag på styrmedel som kan öka åtgärdstakten för små avlopp. Utredningen ska också se över möjligheterna till ändringar i lagen om allmänna vattentjänster för att öka incitamentet att ordna vatten och avlopp genom samverkan mellan fastighetsägare.

I budgetpropositionen anför regeringen att myndigheternas arbete med att kartlägga internbelastningen behöver fortsätta och att kunskapen om olika tekniker för att minska internbelastning behöver utvecklas. För att åtgärder mot internbelastning ska vara långsiktigt verksamma behöver samtidigt tillförseln av fosfor till vatten minska. Den växtnäring som redan cirkulerar i samhället behöver användas effektivare och med minskade förluster till vattenmiljön. Satsningen i budgeten för 2018 på havs- och vattenmiljö för att motverka övergödning innefattar bl.a. sanering av tidigare utsläpp av näringsämnen i sjöar och kustvatten som nu ger upphov till internbelastning.

För att minska tillförseln av fosfor och kväve till vatten har drygt 50 miljoner kronor beviljats till LOVA under 2016. En stor del av dessa medel har gått till projekt för att minska övergödning. Flera olika åtgärder har genomförts för att minska övergödningen, bl.a. strukturkalkning av åkermark, anläggning av våtmarker och dagvattendammar och framtagna av kommunala va-planer. Landsbygdsprogrammet är en annan viktig källa för finansiering av åtgärder mot övergödning. Inom rådgivningsprojektet Greppa näringen genomförs en kampanj för att vidta fler åtgärder som leder till att minska fosforläckaget från jordbruksmark. Jordbruksverket har på uppdrag av regeringen lämnat förslag om hur nuvarande landsbygdsprogram behöver förstärkas för att bl.a. öka möjligheterna att nå miljökvalitetsmålet Ingen övergödning. I förslaget ingår förstärkta resurser till rådgivning, anläggning av våtmarker och dammar, särskilda medel för uppsökande verksamhet för att få till stånd åtgärder på rätt plats samt öronmärkta stöd för strukturkalkning.

I juli 2017 fattade Internationella sjöfartsorganisationen (IMO) beslut om att Östersjön och Nordsjön ska bli kontrollområden för kväveoxider (NECA). Det innebär krav på avsevärt ökad rening av kväveoxider på alla nya fartyg fr.o.m. 2021. På sikt kommer det att innebära en betydande minskning av kvävedepositionen på Östersjön.

Havs- och vattenmyndigheten arbetar tillsammans med Sveriges geologiska undersökning (SGU) för att identifiera områden med höga fosforhalter i botten sediment som kan leda till internbelastning, bl.a. för att kunna föreslå lämpliga saneringsåtgärder. Enligt uppgift från Havs- och vattenmyndigheten kan sådana saneringsåtgärder delas in i tre kategorier. En kategori av metoder inriktar sig på att avlägsna näringsämnen och innefattar t.ex. lågflödesmuddring. Tekniken går ut på att man försiktigt suger upp översta lagret av sedimenten för att därmed få upp så mycket organiskt material och näringsämnen som möjligt. En andra kategori saneringsåtgärder syftar till att fastlägga näringsämnen i sediment, genom t.ex. aluminiumfällning eller fastläggning av fosfor med hjälp av mörgel. En tredje kategori åtgärder omfattar sådana som använder sig av biomanipulation. En

metod är selektivt fiske av bottenlevande arter, vilket kan minska övergödningssymtomen i insjöar.

Enligt uppgift från Havs- och vattenmyndigheten pågår det i nuläget inga försök med syresättning av Östersjöns djupbottnar för att minska läckaget av fosfor. En referensgrupp av oberoende forskare har granskat två pilotförsök med artificiell syresättning genom pumpning som utfördes 2009–2011. Referensgruppens slutsats är att kunskapsunderlaget inte är tillräckligt för att gå vidare med fullskaliga försök i Egentliga Östersjöns utsjöområden.

Enligt havs- och vattenmyndigheten arbetar myndigheten med en vägledning om internbelastningsåtgärder i sjöar, vid kuster och i hav. Vägledningen ska vara klar i december 2019. Det finns flera olika åtgärdsförslag mot internbelastning, och syresättning är ett av dessa. Även om det i dag inte pågår syresättningsförsök i svenska vatten, är det inget som kan uteslutas i framtiden. Det finns för stora risker som är förknippade med storskaliga åtgärder i Östersjön för att dessa i nuläget ska kunna genomföras på ett säkert och kostnadseffektivt sätt. Däremot finns det möjlighet att genomföra sådana åtgärder i mindre skala i t.ex. insjöar och vid kustområden på de platser där behov och rätt förutsättningar finns. Alla metoder har olika fördelar men är även förknippade med olika risker. Därför kan det vara så att vissa åtgärder som kan vara lämpliga på en plats kan vara direkt olämpliga på andra platser eller i större skala.

Regeringen har lämnat två uppdrag till Havs- och vattenmyndigheten om övergödning (Havs- och vattenmyndighetens regleringsbrev för 2018). Havs- och vattenmyndigheten ska samverka med berörda myndigheter, bl.a. Statens jordbruksverk och de länsstyrelser som är vattenmyndigheter, och andra aktörer och intresseorganisationer för ett ökat lokalt åtgärdsarbete mot övergödning. En redovisning av arbetet och erfarenheter samt förslag till möjliga fortsatta arbetsformer som stärker ett kostnadseffektivt åtgärdsarbete ska tas fram i dialog med samverkande parter och redovisas senast den 31 augusti 2019. Havs- och vattenmyndigheten ska även i samarbete med Statens jordbruksverk och andra berörda aktörer identifiera kostnadseffektiva åtgärder för att nå god ekologisk status i fråga om näringsämnen i ett antal pilotområden i utvalda län. Myndigheten ska redovisa förslag till hur åtgärdsplaneringen kan stärkas och vilka incitament som krävs för att de åtgärder som behövs mot övergödning ska komma till stånd. En plan för det fortsatta arbetet och finansieringen ska redovisas senast den 30 september 2018. Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 december 2020.

Utskottets ställningstagande

Havsmiljöarbete

I likhet med regeringen bedömer utskottet att det även i fortsättningen krävs kraftfulla åtgärder för att de havs- och vattenrelaterade miljö kvalitetsmålen ska nås. I detta sammanhang är EU:s ramdirektiv för vatten och EU:s havsmiljödirektiv av stor betydelse för att nå miljö kvalitetsmålen.

Landsbygdsprogrammet och arbetet med åtgärdsprogrammen enligt vattendirektivet är viktiga verktyg i havsmiljöarbetet.

Utskottet noterar att regeringen nu genomför en omfattande satsning på havs- och vattenmiljön (prop. 2017/18:1 utg.omr. 20). Som framgår ovan tillför regeringen medel bl.a. för att motverka övergödning, avlägsna miljögifter, återställa våtmarker och stärka det marina områdesskyddet. Regeringen avser även att arbeta vidare med att införa relevanta och ändamålsenliga bevarandeåtgärder när det gäller fiske i skyddade marina områden. Regeringen har även beslutat om en strategi för att utveckla de maritima näringarna på ett hållbart sätt. Havs- och vattenmyndigheten arbetar med att ta fram havsplaner enligt ett EU-direktiv om detta. Som regeringen anför kan havsplanering bidra till uppfyllandet av miljökvalitetsmålet Hav i balans samt levande kust och skärgård genom att vara en arena för tvärssektoriell diskussion om hur havet nyttjas och vilken samlad påverkan olika verksamheter får på marina naturvärden. Med det anförda avstyrks motion 2017/18:2819 (L) yrkande 1.

FN:s havskonferens (The Ocean Conference), som arrangerades med Sverige och Fiji som initiativtagare och ordförande i New York den 5–9 juni 2017, bidrar till ett ökat engagemang regionalt, nationellt och internationellt inom havsområdet, och ett arbete fortgår nu för att vända den negativa utvecklingen. Havs- och vattenmyndigheten har fått i uppdrag att ta fram ett underlag för nationella prioriteringar för arbetet inom Helcom och Oskar och till regionalt genomförande av Agenda 2030. Underlaget kommer att vara en del av Sveriges uppföljning efter FN:s havskonferens. Utskottet välkomnar att regeringen, som den anför i budgetpropositionen, även fortsättningsvis kommer att arbeta aktivt med havsfrågorna och uppföljningen av högnivåkonferensen.

Utskottet ser även positivt på initiativet Friends of Ocean Action och den havspanel bestående av regeringschefer från alla delar av världen som lanserades under årets världsekonomiska forum i Davos.

Utskottet noterar regeringens uppgift om att den kommer att lägga stor vikt vid havsfrågor i det internationella utvecklingssamarbetet.

Dagens miljöutmaningar är till stor del gränsöverskridande, och åtgärder behövs därför på EU-nivå och på internationell, nationell, regional och lokal nivå. Havsmiljöarbetet bör vara fokuserat på att genomföra och följa upp förbättringsåtgärder. Sverige behöver dessutom, som regeringen anför i budgetpropositionen, fortsätta att arbeta för ett ambitiöst miljöarbete inom EU och inom de regionala havsmiljökonventionerna Oskar och Helcom.

Som utskottet tidigare konstaterat bedriver Sverige ett aktivt havs- och vattenmiljöarbete både lokalt, regionalt och internationellt (bet. 2016/17:MJU10). Mot denna bakgrund föreslår utskottet att motionerna 2017/18:841 (S), 2017/18:2607 (KD) yrkande 1, 2017/18:2819 (L) yrkande 2, 2017/18:3349 (M) yrkandena 3 och 9, 2017/18:3686 (C) yrkande 54, 2017/18:3730 (C, M, KD, L) yrkandena 12 och 13 och 2017/18:3903 (SD) yrkande 3 lämnas utan vidare åtgärd.

Övergödningen av Östersjön m.m.

Övergödningen är ett omfattande problem i svenska sjöar och hav. I den tidigare nämnda budgetsatsningen för havs- och vattenmiljön ingår bl.a. åtgärder för minskad övergödning. Satsningen för att motverka övergödning innefattar bl.a. sanering av tidigare utsläpp av näringsämnen i sjöar och kustvatten som nu ger upphov till självgenererande övergödning, s.k. internbelastning. Ytterligare medel anvisas till lokala vattenvårdsprojekt (LOVA). I budgetsatsningen ingår att i större utsträckning restaurera och anlägga våtmarker för att stärka landskapets egen förmåga att hålla kvar och balansera vattenflöden, öka tillskottet till grundvattnet och öka vattenreningen. Våtmarker som restaureras och nyanläggs bidrar bl.a. till minskad övergödning. Regeringen satsar också på cirkulär ekonomi för att öka återföring av näringsämnen från sjöar och hav, t.ex. genom blå fånggrödor. Dessutom förstärks arbetet med tillsyn av avloppsreningsverk och enskilda avlopp. Regeringen avser även att tillsätta en bred utredning om övergödning som ska föreslå åtgärder inom de sektorer som bidrar mest till övergödningen, dvs. industri, jordbruk och kommunala reningsverk, med syfte att minska tillförseln av kväve och fosfor till kretsloppet och att öka återcirkuleringen.

När det gäller frågan om strukturkalkning noterar utskottet att Jordbruksverket på uppdrag av regeringen har lämnat förslag om hur nuvarande landsbygdsprogram kan förstärkas för att bl.a. öka möjligheterna att nå miljökvalitetsmålet Ingen övergödning. I förslaget ingår bl.a. öronmärkta stöd för strukturkalkning. Medel har beviljats inom LOVA till projekt för att minska övergödning, bl.a. till strukturkalkning av åkermark.

I likhet med regeringen anser utskottet att kartläggningen av internbelastningen behöver fortsätta. Även kunskapen om olika tekniker för att minska internbelastning behöver fortsätta att utvecklas. För att åtgärder mot internbelastning ska vara långsiktigt verksamma behöver samtidigt tillförseln av fosfor till vatten minska. Det är också angeläget att den växtnäring som redan cirkulerar i samhället används effektivare och med minskade förluster till vattenmiljön. Utskottet noterar att Havs- och vattenmyndigheten arbetar tillsammans med Sveriges geologiska undersökning (SGU) för att identifiera områden med höga fosforhalter i bottensediment som kan leda till internbelastning, bl.a. för att kunna föreslå lämpliga saneringsåtgärder. Sådana åtgärder kan vara, som framgår ovan, lågflödesmuddring, fastläggning av näringsämnen, biomanipulation och i vissa fall syresättning. Havs- och vattenmyndigheten arbetar även med en vägledning om internbelastningsåtgärder i sjöar och hav och vid kusten.

Mot bakgrund av det anförda föreslår utskottet att motionerna 2017/18:268 (C), 2017/18:3686 (C) yrkande 58, 2017/18:3772 (C) yrkande 36 och 2017/18:3903 (SD) yrkandena 2 och 4 lämnas utan vidare åtgärd.

Främmande ämnen i vatten

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bifaller motionsyrkanden om att främja utvecklingen av avancerad vattenrening och om att utreda om det på sikt bör införas krav på avancerad vattenrening vid de reningsverk där sådana krav ger störst miljönytta. Riksdagen avslår motionsyrkanden om krav på vattenrening, utsläpp av mikroplaster, viss reglering av användning av mikroplaster och högfluorerade ämnen.

Jämför reservation 6 (M, C, V, L, KD), 7 (KD) och 8 (C).

Motionerna

Läkemedel i avloppsvatten

Enligt kommittémotion 2017/18:3350 av Jonas Jacobsson Gjörtler m.fl. (M) bör regeringen vidta åtgärder för att främja utvecklingen av avancerad vattenrening som reducerar läkemedelsrester och andra svårnedbrytbara föroreningar (yrkande 4). Regeringen bör utreda möjligheten att på sikt införa krav på avancerad vattenrening vid de reningsverk där sådana krav ger störst miljönytta (yrkande 5). Även i kommittémotion 2017/18:3772 av Kristina Yngwe m.fl. (C) yrkande 33 framhålls behovet av förbättrad vattenreningsteknik för att minska utsläppen av läkemedelsrester. Enligt motionärerna behövs kraftiga ansträngningar för att minska spridningen av läkemedelsrester i naturen. Det krävs även större medvetenhet om vilka läkemedel som används och hur de tas om hand, så att de inte hamnar i avloppet.

Enligt kommittémotion 2017/18:3429 av Lars-Axel Nordell m.fl. (KD) yrkande 1 ska avloppsreningsverk utrustas med avancerade reningsmetoder som klarar att reducera läkemedelsrester och andra föroreningar som inte kan tas om hand i nuvarande processer.

Mikroplaster m.m.

Enligt kommittémotion 2017/18:3350 av Jonas Jacobsson Gjörtler m.fl. (M) yrkande 9 bör regeringen ta krafttag för att minska förekomsten av mikroplast i vatten. Motionärerna vill se ett tydligt fokus på konsumentmedvetenhet, ändamålsenliga reformer och ett holistiskt synsätt där staten och kommunerna samverkar. Bland annat bör kommunerna göra en analys av problemet med utsläpp av mikroplaster från konstgräsplaner och upprätta en plan för hur dessa utsläpp ska kunna minskas.

Enligt partimotion 2017/18:2820 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 27 i denna del och kommittémotion 2017/18:2819 av Lars Tysklind m.fl. (L) yrkande 12 bör konkreta åtgärder vidtas för att begränsa spridningen av plast från bl.a. konstgräsplaner.

I motion 2017/18:837 av Suzanne Svensson m.fl. (S) anføres att regeringen måste fortsätta att verka för att stoppa spridningen av de skadliga mikroplasterna och utreda möjligheterna att minska utsläppen från främst vägar och däck samt konstgräsplaner. För att på längre sikt förhindra att mikroplastutsläpp uppstår och för att reducera spridningen är kunskapsuppbyggnad central, liksom dialog och information för att medvetandegöra berörda aktörer om mikroplastproblematiken.

I partimotion 2017/18:3686 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 61 framhålls vikten av att verka för att förnybara och hållbara material används i större utsträckning på konstgräsplaner och lekplatser.

Enligt kommittémotion 2017/18:2608 av Lars-Axel Nordell m.fl. (KD) yrkande 8 bör det finnas ett förbud mot mikroplaster i kosmetiska produkter och hygienprodukter. Nordiska rådet har föreslagit ett totalförbud mot mikroplaster i kosmetiska produkter. Även om dessa produkter står för en mindre andel av mikroplasterna i havet skulle ett sådant förbud ha ett tydligt värde.

Enligt motion 2017/18:3895 av Maria Stockhaus (M) bör ett förbud mot plastpartiklar i hygienartiklar och kosmetika införas omedelbart. I bl.a. Storbritannien och USA förbereder man nu för ett förbud mot dessa små plastpartiklar i hygien- och skönhetsprodukter. Det finns ingen anledning för Sverige att vänta med ett sådant förbud.

Enligt partimotion 2017/18:3686 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 60 bör man verka för skarpere internationella regelverk för att minska användningen av mikroplaster. Det bör ställas krav på att alla företag inom EU fasar ut mikroplaster i hygienartiklar till 2020. Även samarbetet för teknikutveckling bör stärkas. Sverige bör vara pådrivande i detta arbete.

I motion 2017/18:1480 av Peter Jeppsson och Suzanne Svensson (båda S) anføres att svenska yrkesfiskare bör engageras som miljöfiskare. Yrkesfiskarna skulle på detta sätt kunna bli en aktiv del av miljöövervakningen och bl.a. rensa Östersjön från drivande garn och plaster samt kartlägga vrak och andra potentiellt miljöfarliga ämnen.

Högfluorerade ämnen

Enligt kommittémotion 2017/18:3772 av Kristina Yngwe m.fl. (C) yrkande 32 bör man se över möjligheterna att sanera vattentäkter som har blivit påverkade av oaktsam användning av farliga kemikalier. I ett antal kommuner har man upptäckt höga halter av högfluorerade ämnen (PFAS) i vattentäkter, och det har visat sig att brandövningsplatser är källan till dessa föroreningar.

Enligt motion 2017/18:3013 av Carl Schlyter (MP) bör det snarast utarbetas gränsvärden och åtgärdsplaner för PFAS i mark, grundvatten och dricksvatten. Detta bör ske baserat på både analyser av enskilda substanser och den totala belastningen av PFAS genom analyser av totalt organiskt fluor (TOF). Detta borde kunna ske i ett samarbete mellan SGU, Naturvårdsverket,

Livsmedelsverket och Kemikalieinspektionen. Regeringen bör ge ansvariga myndigheter i uppdrag att ta fram dessa gränsvärden och åtgärder.

Kompletterande uppgifter

Läkemedel i avloppsvatten

Regeringen anför i budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utg.omr. 20) att läkemedel är en grundläggande del av hälso- och sjukvård av människor och djur. Läkemedelsrester som kommer ut i miljön vid tillverkning eller användning eller vid hantering av avfall kan dock förorena vatten och mark och orsaka allvarliga skador och störningar på olika organismer. Regeringen har tidigare avsatt resurser under fyra år (2014–2017) för att utveckla avancerad rening för att bl.a. minska mängden läkemedelsrester i avloppsvatten. I budgeten för 2018 gör regeringen en ny satsning på avancerad avloppsrening bl.a. för att begränsa utsläppen av läkemedelsrester till vattenmiljön. Regeringen tillför också medel för att inrätta ett kunskapscentrum för läkemedel i miljön inom utgiftsområde 9. Enligt proposition 2013/14:39 På väg mot en giftfri vardag – plattform för kemikaliepolitiken ska centrumet för läkemedel och miljö samla svenska aktörer i arbetet för att stödja etappmålet om ökad miljöhänsyn i EU:s läkemedelslagstiftning och internationellt. Centrumet ska vara en plattform för dialog och samarbete mellan olika aktörer och för forskning om miljöeffekter. Det kommer att ge underlag för samhällets beslutsprocesser och policyutveckling inom området. Därmed kommer centrumet också att fylla den samordnande funktion som försvann i och med att forskningsprogrammet Mistra-Pharma avslutades 2015.

Regeringen avser enligt budgetpropositionen (utg.omr. 9) att fortsätta verka för ökad miljöhänsyn i EU:s läkemedelslagstiftning och internationellt. EU-kommissionen har t.ex. för avsikt att ta fram en strategi om läkemedel i miljön till första kvartalet 2018. Frågan om läkemedel i miljön har även kopplingar till arbetet mot antibiotikaresistens. I den pågående förhandlingen om en ny EU-förordning om veterinärmedicinska läkemedel driver regeringen enligt budgetpropositionen att ökad miljöhänsyn ska tas. En särskilt prioriterad fråga är åtgärder för att skydda miljön i samband med tillverkning av läkemedel. Läkemedelsverket har i uppdrag att bidra till arbetet för ökad miljöhänsyn i läkemedelslagstiftningen inom EU och internationellt.

Naturvårdsverket har haft i uppdrag att utreda förutsättningarna för att använda avancerad rening för att avskilja läkemedelsrester från avloppsvatten. (Avancerad rening av avloppsvatten för avskiljning av läkemedelsrester och andra oönskade ämnen – Behov, teknik och konsekvenser. Redovisning av ett regeringsuppdrag, rapport 6766 april 2017). Avloppsreningsverken är enligt rapporten vanligen inte utrustade för att bryta ned rester av läkemedel eller andra oönskade ämnen utan är byggda för att rena avloppsvattnet från syreförbrukande ämnen som fosfor och kväve. Läkemedelsrester med miljöfarliga egenskaper passerar därför i hög utsträckning opåverkade genom

avloppsreningsverken och når vattenmiljön utanför. En viss del hamnar också i slammet som uppkommer i reningsverken. Av rapporten framgår bl.a. att flera studier har visat att läkemedel kan ha negativa effekter i vattenmiljön, bl.a. hormonstörande effekter och risk för bidrag till spridning av antibiotikaresistens. Naturvårdsverket anser att det finns ett behov av att införa avancerad rening vid avloppsreningsverk för att minska potentiella risker. Det motiveras framför allt av risken för långsiktiga effekter och av försiktighetsprincipen. Det finns enligt Naturvårdsverket tillgänglig teknik för att avlägsna nästan alla läkemedelsrester i avloppsvatten. Tekniken bygger på en kombination av tekniker som använder sig av olika reningsmekanismer såsom fysikaliska metoder, oxidativa metoder, biologiska metoder och adsorption. Den nya avancerade tekniken skulle komplettera redan befintlig teknik och bidra till rening av andra oönskade ämnen. Tekniken skulle även möjliggöra minskad spridning av antibiotikaresistens. Behovet av att införa avancerad rening av läkemedelsrester vid avloppsreningsverk varierar enligt Naturvårdsverket, och man vet inte hur många eller vilka som bör prioriteras. Naturvårdsverket föreslår därför att man fortsätter att utreda var behovet är störst, vilka avloppsreningsverk som bör prioriteras och vilka styrmedel som är effektivast. Det är också önskvärt enligt verket att säkerställa en kunskapsuppyggnad och hållbart genomförande av avancerad rening eftersom detta är under utveckling, t.ex. genom ett etappvis införande.

På uppdrag av regeringen har Havs- och vattenmyndigheten betalat ut 32 miljoner kronor under fyra år för att finansiera projekt som syftar till att utveckla teknik för att rena avloppsvatten från läkemedelsrester och miljöfarliga ämnen. Havs- och vattenmyndigheten har betalat ut medel till åtta projekt. Projekten omfattar både mindre och större reningsverk, och olika behandlingstekniker har prövats, t.ex. ozon och aktivt kol. En redovisning och analys av första etappen publicerades 2015 (Avancerad rening av läkemedel – redovisning och analys, 13 april 2015). Enligt uppgift från Havs- och vattenmyndigheten ska en sammanställning av de viktigaste resultaten publiceras under våren 2018. Ett exempel på projekt som syftar till att utveckla teknik för att rena avloppsvatten från läkemedelsrester är ett samarbete mellan IVL Svenska Miljöinstitutet och Tekniska verken i Linköping. Ett projekt har bedrivits där man i pilotskala testat en metod för att rena avloppsvatten från läkemedelsrester med hjälp av ozon. Tekniska verken har nu byggt en fullskalig ozonreningsanläggning på Nykvarnsverket i Linköping. I ett av reningsstegen i reningsverket renas över 90 procent av de läkemedelsrester som lämnar kroppen, enligt uppgift från Tekniska verken.

Mikroplaster m.m.

I budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utg.omr. 20) framhåller regeringen att tillflödet av plast som hamnar i vår natur måste minska, nya material som kan användas i stället för plast måste tas fram och den plast som har hamnat fel måste samlas upp. I enlighet med avfallstrappan bör fokus ligga

på att minimera mängden plastavfall som uppkommer. En fråga som enligt regeringen behöver belysas är vilka miljöeffekter s.k. biologiskt nedbrytbar plast har och vilka möjligheter som finns att övergå till biobaserad råvara.

De diffusa utsläppen av mikroplaster (dvs. plastpartiklar som är mindre än fem millimeter) via dagvatten till sjöar och hav från gator och vägar, konstgräsplaner, kläder och andra källor behöver enligt regeringen minskas väsentligt och kostnadseffektivt. Regeringen satsar drygt 100 miljoner kronor per år t.o.m. 2020 för att minska problemen med plast i haven och naturen, vilket bidrar till flera miljökvalitetsmål. Satsningen är också av betydelse för arbetet med Agenda 2030. Satsningen innebär medel för att främja utveckling av ny reningsteknik, utveckling av hållbara plaster och för att stärka myndigheters arbete med att begränsa spridningen av mikroplaster. Särskilda medel för städinsatser riktas till de kommuner som drabbas av omfattande nedskräpning av plasticskräp på stränder, främst på grund av havsströmmarna och plasticskräp från land. Det innebär också en särskild satsning på information till allmänheten om varför man inte ska skräpa ned samt resurser till marin pedagogik för att stärka barns och ungdomars kunskap om havsrelaterade frågor och om plastens effekter i havet.

Den 1 februari 2018 beslutade regeringen att förbjuda kosmetiska produkter som sköljs av eller spottas ut och som samtidigt innehåller plastpartiklar med en rengörande, skrubbande eller polerande funktion. Förbudet omfattar exempelvis tandkräm, kroppsskrubb, ansiktspeeling, duschtvål, schampo och balsam med tillsatta mikroplaster. Förbudet gäller inte plastpartiklar som består av naturligt förekommande polymerer. Förbudet gäller från den 1 juli 2018. Produkter som köpts in i lager innan förbudet börjar gälla får fortsätta att säljas i butik fram till den 1 januari 2019.

Negativa effekter av plastproduktion och plastanvändning samt problem med marint skräp har under senare tid hamnat högt på den internationella agendan, och i budgetpropositionen anförts att kemikalier och marint skräp sprids över nationella gränser. Långlivade kemikalier och plaster kan röra sig med luft- och vattenströmmar och påverka långt från källan. För kemikalier och avfall pågår nu ett arbete med att besluta om en ny plattform för den globala kemikalie- och avfallspolitiken efter 2020. Inom ramen för detta ser regeringen behov av att effektivare kunna ge en internationell respons på globala hälso- eller miljöproblem orsakade av den ökande och komplexa mängden kemikalier. Vid FN:s havskonferens i New York den 5–9 juni 2017 lyfte regeringen särskilt fram vikten av att stärka arbetet med att minska utsläpp och avfall till haven. Regeringen verkar för ett starkt genomförande av existerande begränsningsinstrument och för ett framtida bindande internationellt ramverk för farliga kemikalier. Regeringens satsning för att minska mängden plast i miljön innefattar därför också ökade medel för berörda myndigheters globala arbete.

EU-kommissionen presenterade i december 2015 ett meddelande om cirkulär ekonomi (KOM(2015) 614). Ett av de prioriterade områdena är plast. Vid miljörådet den 20 juni 2016 antogs rådsslutsatser om EU:s handlingsplan

för cirkulär ekonomi. I slutsatserna uppmanade EU:s miljö- och klimatministrar EU-kommissionen bl.a. att vidta åtgärder för att minska utsläppen av plast i den marina miljön och att föreslå ett specifikt förbud mot mikroplastpartiklar i kosmetiska produkter. Den 16 januari 2018 presenterade kommissionen en plaststrategi (KOM(2018) 28). Strategin omfattar bl.a. produktdesign, återvinning samt begränsning av utsläpp och marint skräp. I strategin tar kommissionen även upp frågan om mikroplast i bl.a. kosmetiska produkter och anför att man har startat en process för att se på möjligheterna att begränsa sådan användning.

Regeringen anför i budgetpropositionen att den kommer att fortsätta verka på EU-nivå för att driva på arbetet mot en cirkulär ekonomi. Regeringen lämnar synpunkter till kommissionen på bl.a. plaststrategin, uppföljande ramverk och samordning av kemikalie-, avfalls- och produktpolitik.

I det nordiska samarbetet antog miljö- och klimatministrarna ett nytt samarbetsprogram om plast våren 2017.

Inom Nordiska rådet har ett förslag tagits fram om ett nordiskt förbud mot mikroplaster i kosmetiska produkter. Förslaget kommer att debatteras i plenum vid Nordiska rådets vårsession i Stockholm den 3–4 april 2018.

Vid debatten om interpellation 2017/18:279 Mikroplast den 20 december 2017 anförde miljöminister Karolina Skog bl.a. följande om det internationella arbetet:

Över hela världen arbetas det mycket intensivt med att ta reda på mer om plastens spridningsvägar och vilken effekt den har på ekosystemet, och man måste identifiera effektiva metoder för att minska utflödet.

Det har gjorts ett stort antal rapporter på ämnet i Sverige och internationellt, bland annat en omfattande rapport från FN:s miljöprogram UN Environment från sommaren 2016. Den låg till grund för att jag och världens miljöministrar på Unea för bara några veckor sedan enades om en resolution, där vi nu står tillsammans och säger att vi globalt gemensamt måste arbeta för att få bort användningen av tillsatta mikroplaster i produkter och verka generellt för att minska spridningen av plast till vatten och natur.

Vilka åtgärder som olika länder hittills har vidtagit beror väldigt mycket på var landet står generellt i hanteringen av avfall. Ett ganska stort och ständigt växande antal länder i det globala syd - länder som inte har en väl utvecklad avfallshantering - har fattat beslut om förbud mot plastpåsar och andra plastprodukter. Kenya är ett land som gjorde det för bara några månader sedan. Jag hade möjlighet att besöka Kenya i samband med Unea. Man beskrev en slående förändring. I ett land som inte har en fungerande avfallshantering får den typen av effekt, tillsammans med stora insamlingsinsatser, ett mycket stort genomslag.

I västvärlden och bland i-länder är det en annan typ av åtgärder som vidtas och som vi miljöministrar diskuterar med varandra. Det är flera länder som har beslutat om förbud mot tillsatta mikroplaster i kosmetika [...]. Ett sådant förbud finns i USA och i England, och flera andra länder är på gång med motsvarande. Det är inte den största källan, men man kan säga att det är en lågt hängande frukt. Medborgare, konsumenter och regeringar är överens om att det helt enkelt är onödigt att producera och tillsätta mikroplaster i produkter där andra material kan fylla samma nytta och man kan få lika bra produkter på marknaden.

Regeringen har lämnat flera uppdrag när det gäller plast m.m., bl.a. följande:

I juni 2017 beslutade regeringen att tillsätta en särskild utredare för att se över möjligheterna att minska de negativa miljöeffekterna från plast (dir. 2017:60). Syftet med utredningen är att öka kunskapen om och på en vetenskaplig grund identifiera de miljöproblem som uppstår på grund av produktion och användning av plast, plastens tillsatser och de konsekvenser som uppstår i avfallshandling och materialåtervinning samt de miljöproblem som orsakas av ökande mängder plastavfall och mikroplast som hamnar i hav och sjöar. Utredaren ska föreslå kostnadseffektiva åtgärder som syftar till att minska de negativa miljöeffekterna från plast, samtidigt som giftfria och resurseffektiva kretslopp skapas som en viktig del av en cirkulär och biobaserad ekonomi. Utredaren ska beakta EU-kommissionens arbete med en strategi för en giftfri miljö liksom regeringens etappmål om giftfria och resurseffektiva kretslopp (prop. 2013/14:39) och följa och beakta EU-kommissionens arbete med en plaststrategi och utforma förslagen så att de är förenliga med den. Dessutom ska utredaren beakta och hämta information samt analysera initiativ som relaterar till att minska de negativa effekterna från plast från länder både inom och utanför EU. Även regeringens ambition att Sverige ska bli ett fossilfritt välfärdsland ska beaktas. Ett deluppdrag ska redovisas senast den 31 mars 2018. Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 december 2018 (dir. 2017:107 och 2017:114).

Kemikalieinspektionen har i uppdrag att utreda nationella åtgärder för att begränsa förekomsten av mikroplaster i kosmetiska produkter som innehåller plastpartiklar där syftet med tillsatsen är en annan än att uppnå en rengörande effekt samt i andra kemiska produkter. Uppdraget ska redovisas senast den 31 mars 2018.

Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten har fått i uppdrag att föreslå konkreta åtgärder för att minska plastnedskräpningens negativa effekter på miljön (regeringsbeslut 2017-06-01). Myndigheterna ska bl.a. föreslå ytterligare åtgärder, exempelvis förbud, för att minska de negativa miljöeffekterna av nedskräpning av plastavfall. Myndigheterna ska vid behov föreslå ändrade, utvidgade eller nya pantsystem för att minska nedskräpningen från plastavfall. Uppdraget ska redovisas till Miljö- och energidepartementet senast den 1 maj 2019.

Regeringen har gett Statens väg- och transportforskningsinstitut (VTI) i uppdrag att ta fram och sprida kunskap om mikroplastutsläpp från transportsystemet (regeringsbeslut 2017-12-21). VTI ska också identifiera och utvärdera potentiellt effektiva styrmedel och åtgärder för att begränsa utsläppen. Uppdraget omfattar transportsystemets påverkan på miljön på grund av mikroplaster. VTI ska följa andra länders forskning om mikroplaster, sprida kunskap om hur belastning med mikroplaster från transportsystemet påverkar omgivningarna och hur dessa kan reduceras, genom att publicera artiklar nationellt och internationellt samt delta i seminarier nationellt och internationellt. I genomförandet av uppdraget ska VTI föra en dialog och samverka med berörda myndigheter. VTI ska delredovisa uppdraget senast

den 1 december 2018 och senast den 1 december 2019 samt slutredovisa uppdraget senast den 1 december 2020.

Livsmedelsverket har fått ett uppdrag att sammanställa kunskap om hälsorisker med mikropartiklar respektive nanomaterial av plast i dricksvatten, kartlägga förekomsten av sådana föroreningar i dricksvatten i Sverige samt vid behov föreslå åtgärder för att minska exponeringen (Livsmedelsverkets regleringsbrev för 2018). Uppdraget ska redovisas senast den 15 december 2019.

Naturvårdsverket ska tillsammans med organisationen Håll Sverige Rent ta fram en handlingsplan för informationsinsatser till allmänheten under 2018–2020 för att minska nedskräpningen och öka kunskapen hos allmänheten om dess negativa effekter (Naturvårdsverkets regleringsbrev för 2018). Informationsinsatsen bör ha ett särskilt fokus på barn och unga samt bidra till att öka allmänhetens medvetenhet om plastens effekter i haven. Naturvårdsverket ska följa upp resultat och effekter av informationsinsatserna och årligen redovisa detta i sin årsredovisning. Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 mars 2021.

Naturvårdsverket har haft i uppdrag att identifiera viktiga landbaserade källor till spridning av mikroplaster och föreslå åtgärder för att minska utsläppen. Uppdraget redovisades i juni 2017 (Naturvårdsverkets rapport 6772 Mikroplaster). Naturvårdsverket ska nu fortsätta arbetet med att identifiera och åtgärda viktigare källor till utsläpp av mikroplaster till vattenmiljön i Sverige med utgångspunkt från tidigare uppdrag (dnr M2015/2928/Ke). Olika verktyg för riskhantering bör övervägas, t.ex. stöd till upphandlande myndigheter, ändringar i föreskrifter och vägledningar samt skärpt tillsyn och dialog med berörda branscher. Naturvårdsverket ska även analysera olika alternativ till reglering av utsläpp av mikroplaster till vattenmiljön. Analysen ska omfatta förutsättningar för författningsförslag för reglering av utsläpp, inklusive krav när det gäller anläggning och skötsel av konstgräsplaner och andra utomhusanläggningar för idrott och lek från vilka utsläpp av mikroplaster riskerar att ske. Analysen ska även omfatta frågan om anmälningsplikt och tillståndsplikt enligt miljöbalken. Uppdraget ska redovisas senast den 31 maj 2019 (Naturvårdsverkets regleringsbrev för 2018).

När det gäller utsläpp av mikroplaster från konstgräsplaner pågår även sedan tidigare ett arbete med den frågan på Naturvårdsverket. Naturvårdsverket har bl.a. tagit fram ett förslag till vägledning om anläggning, underhåll och skötsel av konstgräsplaner. Vägledningen beskriver det ansvar och de skyldigheter som gäller för verksamhetsutövare vid drift av konstgräsplaner. Förslaget var ute på remiss under hösten 2017. Naturvårdsverket arbetar nu med de synpunkter de fått in. En omarbetad version av vägledningen kommer att publiceras på Naturvårdsverkets webbplats i början av 2018. Naturvårdsverket har även startat en beställargrupp för att minska miljö- och hälsopåverkan från konstgräsplaner. En beställargrupp är ett sätt att höja kvaliteten i offentlig upphandling genom att gemensamt bygga upp kunskap och att samverka kring krav och metoder

vid upphandling och inköp. Genom att medverkande organisationer uppträder tillsammans kan deras samlade köpkraft bidra till att förändra utbud och praxis på marknaden för konstgräsplaner. Beställargruppen är förhållandevis permanent och förväntas arbeta tillsammans under ett antal år framöver.

Under 2016 antog regeringen en ny förordning som ska minska förbrukningen av plastbärkassar (förordningen [2016:1041] om plastbärkassar). Förordningen innebär att den som i en yrkesmässig verksamhet tillhandahåller plastbärkassar till konsumenter måste informera om plastbärkassarnas miljöpåverkan, fördelarna med en minskad förbrukning av dessa och åtgärder som kan vidtas för att minska förbrukningen. Naturvårdsverket ska enligt förordningen bevaka att förbrukningen av plastbärkassar minskar. I och med förordningen uppfyller Sverige också EU-direktivet om plastbärkassar. Förordningen trädde i kraft den 13 december 2016, men skyldigheten för verksamheter gäller från den 31 maj 2017. Naturvårdsverket hade under 2017 i uppdrag att ansvara för att allmänheten informerades om de negativa miljöeffekterna av förbrukning av plastbärkassar (Naturvårdsverkets regleringsbrev för 2017).

Högfluorerade ämnen

Enligt budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utg. omr. 20) anvisas sammanlagt 868 018 000 kronor för 2018 för anslaget 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden. För att avlägsna miljögifter i hav och vatten som en del av regeringens satsning på ett renare hav ökades anslaget med 105 miljoner kronor 2018. Enligt en uppgift från Miljö- och energidepartementet minskar insatser för att åtgärda förorenade områden risken för förorening av vattentäkter eftersom det finns hög risk för att högfluorerade ämnen sprids från förorenade områden till vatten.

I augusti 2017 presenterade Kemikalieinspektionen en slutredovisning för regeringen av arbetet med handlingsplanen för att genomföra strategin om en giftfri vardag och nå miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö 2015–2017 (rapport 6/17). I rapporten anförts bl.a. att högfluorerade ämnen (per- och polyfluorerade alkylsubstanter – PFAS) är ett av fokusområdena i handlingsplanen för en giftfri vardag. Kemikalieinspektionen anför att användningen av PFAS som kan ge upphov till förorening av miljön bör minimeras och på sikt upphöra. Kemikalieinspektionen har därför tagit fram en strategi för arbetet med PFAS. Strategin ska ses som en process som måste ske i flera steg och på flera arenor – i Sverige, Norden och EU och globalt. En viktig del i strategin är samarbete mellan olika myndigheter och andra aktörer.

Kemikalieinspektionen gjorde våren 2015 en kartläggning av förekomsten och användningen av PFAS och alternativen till PFAS (Kemikalieinspektionen, 2015. Rapport 6/15. Förekomst och användning av högfluorerade ämnen och alternativ. Rapport från ett regeringsuppdrag). Resultatet av kartläggningen visar att fler än 3 000 PFAS troligtvis används i kommersiellt syfte på världsmarknaden. Kartläggningen ger dock inte en

heltäckande bild, vilket beror på att det finns brister i tillgänglig information om ämnena.

Problematiken med PFAS, och i första hand föroreningen av grund-, yt- och dricksvatten, är enligt rapporten så komplex att det har funnits behov av att förstärka samarbetet mellan samhällets aktörer. Därför har Kemikalieinspektionen tillsammans med Livsmedelsverket initierat ett brett nätverk för myndigheter, forskare, länsstyrelser, kommuner och vattenproducenter. Kemikalieinspektionen driver även ett nätverk mellan närmast berörda svenska myndigheter. Kemikalieinspektionen har tagit initiativ till ett förslag att berörda svenska myndigheter offentligt ska ställa sig bakom en avsiktsförklaring för ett ökat samarbete för att få fram mer kunskap om och minska användningen av PFAS. Samarbetet kommer att ske utifrån respektive myndighets uppdrag och verksamhet. Kemikalieinspektionen och ytterligare 36 myndigheter och forskningsorganisationer har hittills undertecknat avsiktsförklaringen.

Kemikalieinspektionen ingår även i ett nätverk på EU-nivå som Europeiska kemikaliemyndigheten (Echa) driver och är aktiva i flera PFAS-relaterade forskningsprogram och nätverk både i Sverige och inom EU. Kemikalieinspektionen har också täta kontakter med forskare, vilket är nödvändigt för att bevaka den senaste kunskapen på området. Det bedrivs även ett nordiskt samarbete.

Kemikalieinspektionen driver även på för att reglera PFAS i Reach- och CLP-förordningarna (Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1272/2008 om klassificering, märkning och förpackning av kemiska ämnen och blandningar).

Kemikalieinspektionen har i enlighet med uppdraget för en giftfri vardag påbörjat arbetet med en EU-gemensam handlingsplan för PFAS. Som ett steg i arbetet har Kemikalieinspektionen med stöd av medel från Nordiska kemikaliegruppen (NKG) organiserat och genomfört en workshop. Syftet med workshoppen var att diskutera och arbeta för att det tas fram en EU-gemensam handlingsplan med politiska och regulatoriska strategier för PFAS. Baserat på resultaten från den nordiska workshoppen har Kemikalieinspektionen lämnat förslag till en underliggande strategi om svårnedbrytbara ämnen som skulle kunna ingå i EU:s strategi för giftfri miljö. Kemikalieinspektionen fortsätter även sitt engagemang i Echas arbetsgrupp om PFAS, vars målsättning är att koordinera medlemsländernas arbete med PFAS, i första hand inom ramen för Reach- och CLP-förordningarna.

Högfluorerade ämnen har enligt Kemikalieinspektionen redan i dag medfört stora kostnader för samhället eftersom så höga halter hittats i grundvattentäkter att enskilda brunnar och till och med enskilda vattenverk har tagits ur bruk. De föroreningar som redan finns i marken kommer troligtvis att fortsätta att läcka ut i grundvattnet i många årtionden till. Ett exempel är föroreningen av dricksvattentäkten i Uppsala som har lett till kostnader för det kommunala vattenbolaget på ca 10 miljoner kronor per år – detta eftersom de blivit tvungna att rena vattnet med aktivt kol för att halterna av högfluorerade

ämnen ska hamna under Livsmedelsverkets åtgärdsgräns. I Ronneby har de höga PFAS-halterna i dricksvattnet lett till att det kommunala vattenbolaget valt att exploatera en ny vattentäkt.

Kemikalieinspektionen har påbörjat ett samarbete med Livsmedelsverket om att genomföra en dialog med tillverkare och importörer av livsmedelsförpackningar för att stimulera ett frivilligt utbyte av PFAS. Kunskapen om förekomsten av PFAS behöver öka. En del i detta är att öka rapporteringen till produktregistret.

Kemikalieinspektionen kommer att arbeta för att fylla de kunskapsluckor som finns när det gäller PFAS genom att påtala forskningsbehov, utveckla verktyg för identifiering av PFAS, arbeta för att vidareutveckla miljöövervakningen och sprida kunskapen om att patentinformation kan användas för att förutsäga framtida användningar. Kemikalieinspektionen behöver också öka medvetenheten hos allmänhet, företag och beslutsfattare för att undvika ytterligare spridning av PFAS. I rapporten anför Kemikalieinspektionen vidare att den avser att driva frågan om ytterligare åtgärder mot PFAS i grund-, yt- och dricksvatten i samarbete med andra berörda nationella myndigheter.

Enligt uppgift från Kemikalieinspektionen har inspektionen och den tyska miljömyndigheten UBA gemensamt lämnat in ett förslag till Echa om att förbjuda sex högfluorerade ämnen. Det föreslagna förbudet omfattar även andra PFAS-ämnen som kan brytas ned till något av dessa sex ämnen. Detta innebär att förslaget totalt gäller en grupp med omkring 200 högfluorerade ämnen. Syftet med förslaget är att förhindra att ämnena börjar användas när andra högfluorerade ämnen fasas ut, exempelvis ämnet PFOA som kommer att bli förbjudet inom EU fr.o.m. 2020.

Enligt uppgift från Regeringskansliet anslår regeringen ytterligare medel till inrättandet av ett substitutionscentrum samt stärker Kemikalieinspektionens möjlighet att bistå centrumet med vetenskaplig kompetens. Ett centrum för substitution inrättas för att underlätta samverkan och kunskapsutbyte mellan fler aktörer. Målet är att centrumet ska bidra till att farliga ämnen i varor och kemiska produkter byts ut.

Enligt Kemikalieinspektionen skulle det nya substitutionscentrumet kunna ha en viktig roll i arbetet med att minska användningen av PFAS.

Statens geotekniska institut (SGI) fick i regleringsbrevet för 2015 i uppdrag att ta fram preliminära riktvärden för högfluorerade ämnen i mark och grundvatten. Uppdraget redovisades 2015 (Preliminära riktvärden för högfluorerade ämnen [PFAS] i mark och grundvatten, SGI Publikation 21). I publikationen ges förslag på preliminära riktvärden för perfluoroktansulfonat (PFOS) i mark och grundvatten. Det finns enligt SGI ett stort behov av att ta fram preliminära riktvärden för ytterligare ett antal PFAS-föreningar. SGI:s målsättning är att fortlöpande, allteftersom ny kunskap tillkommer om olika PFAS-ämnen, ta fram förslag till preliminära riktvärden för enskilda PFAS-föreningar och grupper av PFAS-ämnen. Med riktade insatser, nationellt och

internationellt, för att fylla kunskapsluckorna bör riktvärden för ytterligare PFAS-föreningar kunna tas fram under de kommande åren.

Det finns i dag inga gränsvärden för PFAS i livsmedel och dricksvatten. Livsmedelsverket har dock tagit fram rekommendationer till dricksvattenproducenter och kontrollmyndigheter i kommuner om vilka åtgärder som bör vidtas för sänka halterna av PFAS i dricksvatten på kort och lång sikt. Halten bör ligga under 90 nanogram per liter. Livsmedelsverket har uppdaterat rekommendationerna om riskhanteringsåtgärder för dricksvatten och fisk som är förorenade av PFAS. Sammanfattningsvis innebär de nya rekommendationerna att ytterligare ämnen jämfört med tidigare rekommendationer bör undersökas i dricksvattnet (PFAA-7 ändras till PFAS-11). Giftigheten hos de flesta PFAS är dåligt känd, men för att behålla stora säkerhetsmarginaler mot hälsorisker betraktas alla ämnen som ingår i PFAS-11 som lika giftiga som perfluoroktansulfonat (PFOS) och behåller samma åtgärdsgränser som tidigare.

Enligt uppgift från Miljö- och energidepartementet pågår ett arbete inom EU; bl.a. sker en översyn vid Europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet (Efsa) av TDI-värden (tolerable daily intake – tolerabelt dagligt intag) för bl.a. PFAS. Dessa TDI-värden är en del i ett underlag för att ta fram gränsvärden för både mark, grundvatten och dricksvatten.

Utskottets ställningstagande

Läkemedel i avloppsvatten

De flesta avloppsreningsverk är inte utrustade för att bryta ned rester av läkemedel eller andra oönskade ämnen. Enligt Naturvårdsverket kan läkemedel som har en effekt på människan även ha effekter på djur och andra levande organismer. Skadliga effekter på djurlivet har observerats både i vatten utanför avloppsreningsverk och i laboratoriestudier. Utsläpp av aktiva läkemedelssubstanser till miljön kan också bidra till antibiotikaresistens. Utskottet anser därför att det är angeläget att vidta åtgärder för att hindra spridning av läkemedelsrester. Hela kedjan bör ses över – utveckling av nya läkemedel, tillverkning, användning, hantering av läkemedelsrester och utsläpp i miljön. Utskottet välkomnar därför de vidtagna och planerade åtgärder som framgår ovan. Naturvårdsverket har t.ex. haft i uppdrag att utreda förutsättningarna för att använda avancerad rening för att avskilja läkemedelsrester från avloppsvatten. Havs- och vattenmyndigheten har under fyra år delat ut medel till åtta projekt som syftar till att utveckla teknik för att rena avloppsvatten från läkemedelsrester och miljöfarliga ämnen. Utskottet noterar även att en särskild satsning nu görs i budgeten för att avlägsna läkemedel i miljön genom ökade medel för avancerad avloppsrening. Medel tillförs också för att inrätta ett kunskapscentrum för läkemedel i miljön.

Utskottet vill framhålla vikten av att vattenreningsverken på sikt utrustas med ny teknik som reducerar läkemedelsrester och andra svårnedbrytbara föroreningar. För att påbörja denna omställning krävs investeringar i

avancerad vattenrening. Arbetet med pilotprojekt bör fortsätta, och det är angeläget med mer forskning och utveckling på detta område. Regeringen bör således fortsätta att arbeta för att främja utvecklingen av avancerad vattenrening. I samband med detta bör regeringen även låta utreda om det på sikt bör införas krav på avancerad vattenrening vid de reningsverk där sådana krav ger störst miljönytta. Utskottet föreslår att riksdagen ställer sig bakom det anförda och tillkännager det för regeringen. Därmed tillstyrker utskottet motionerna 2017/18:3350 (M) yrkandena 4 och 5 och 2017/18:3772 (C) yrkande 33. Motion 2017/18:3429 (KD) yrkande 1 avstyrks.

Mikroplaster m.m.

Utskottet delar regeringens uppfattning att tillflödet av plast som hamnar i vår natur måste minska, att nya material som kan användas i stället för plast måste tas fram och att den plast som har hamnat fel måste samlas upp. Fokus bör ligga på att minimera mängden plastavfall som uppkommer i enlighet med principerna för den s.k. avfallstrappan. I det sammanhanget bör även det omfattande marina avfallet uppmärksammas. Det är angeläget att de diffusa utsläppen av mikroplaster via dagvatten till sjöar och hav från gator och vägar, konstgräsplaner, kläder och andra källor minskas väsentligt och kostnadseffektivt. I budgeten för 2018 satsar regeringen drygt 100 miljoner kronor per år t.o.m. 2020 för att minska problemen med plast i haven och naturen. Satsningen innebär medel för att främja utveckling av ny reningsteknik, utveckling av hållbara plaster och för att stärka myndigheters arbete med att begränsa spridningen av mikroplaster. Särskilda medel för städinsatser riktas till de kommuner som drabbas av omfattande nedskräpning av plasticskräp på stränder. En särskild satsning ska göras på information till allmänheten om nedskräpning. Regeringens satsning för att minska mängden plast i miljön innefattar också ökade medel för berörda myndigheters globala arbete.

Regeringen arbetar även internationellt när det gäller frågan om plaster. Vid FN:s havskonferens lyftes frågan om begränsning av utsläpp och avfall till haven. Regeringen arbetar på EU-nivå för att driva på arbetet mot en cirkulär ekonomi. Inom ramen för arbetet med EU:s plaststrategi behandlas frågan om möjligheterna att begränsa användningen av mikroplaster i bl.a. kosmetiska produkter. I det nordiska samarbetet togs ett samarbetsprogram om plast fram under 2017.

Regeringen har, som nämns ovan, lämnat flera uppdrag när det gäller att stärka arbetet med plaster. I juni 2017 beslutade regeringen att tillsätta en särskild utredare för att se över möjligheterna att minska de negativa miljöeffekterna från plast (dir. 2017:60). Kemikalieinspektionen har i uppdrag att utreda nationella åtgärder för att begränsa förekomsten av mikroplaster i kosmetiska produkter som innehåller plastpartiklar där syftet med tillsatsen är en annan än att uppnå en rengörande effekt samt i andra kemiska produkter. Regeringen har även gett VTI i uppdrag att ta fram och sprida kunskap om

mikroplastutsläpp från transportsystemet. Livsmedelsverket har fått ett uppdrag att sammanställa kunskap om hälsorisker med mikropartiklar respektive nanomaterial av plast i dricksvatten, kartlägga förekomsten av sådana föroreningar i dricksvatten i Sverige samt vid behov föreslå åtgärder för att minska exponeringen. Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten har fått i uppdrag att föreslå konkreta åtgärder för att minska plastnedskräpningens negativa effekter på miljön. Naturvårdsverket ska även tillsammans med organisationen Håll Sverige Rent ta fram en handlingsplan för informationsinsatser till allmänheten under 2018–2020 för att minska nedskräpningen och öka allmänhetens kunskaper om dess negativa effekter. Naturvårdsverket arbetar med att identifiera och åtgärda viktigare källor till utsläpp av mikroplaster till vattenmiljön i Sverige med utgångspunkt från tidigare uppdrag. Naturvårdsverket ska även analysera olika alternativ till reglering av utsläpp av mikroplaster till vattenmiljön. Analysen ska omfatta förutsättningar för författningsförslag för reglering av utsläpp, inklusive krav för anläggning och skötsel av konstgräsplaner och andra utomhusanläggningar för idrott och lek från vilka utsläpp av mikroplaster riskerar att ske. Analysen ska även omfatta frågan om anmälningsplikt och tillståndsplikt enligt miljöbalken. När det gäller utsläpp från konstgräsplaner kan även nämnas att Naturvårdsverket har tagit fram ett förslag till vägledning om anläggning, underhåll och skötsel av konstgräsplaner. Naturvårdsverket har även startat en beställargrupp för att minska miljö- och hälsopåverkan från konstgräsplaner för att höja kvaliteten i offentlig upphandling genom att gemensamt bygga upp kunskap och samverka kring krav och metoder vid upphandling och inköp.

Regeringen har beslutat att från den 1 juli 2018 införa ett förbud mot kosmetiska produkter som sköljs av eller spottas ut och som samtidigt innehåller plastpartiklar med en rengörande, skrubbande eller polerande funktion. Förbudet gäller inte plastpartiklar som består av naturligt förekommande polymerer.

Mot bakgrund av det anförda avstyrker utskottet motionerna 2017/18:837 (S), 2017/18:1480 (S), 2017/18:2608 (KD) yrkande 8, 2017/18:2819 (L) yrkande 12, 2017/18:2820 (L) yrkande 27 i denna del, 2017/18:3350 (M) yrkande 9, 2017/18:3686 (C) yrkandena 60 och 61 samt 2017/18:3895 (M).

Högfluorerade ämnen

Kemikalieinspektionen har gjort bedömningen att användningen av PFAS som kan ge upphov till föroreningar av miljön bör minimeras och på sikt upphöra. Som framgår ovan pågår ett arbete, bl.a. vid Kemikalieinspektionen, för att hantera problemen med högfluorerade ämnen. Ämnena är ett av fokusområdena i handlingsplanen för en giftfri vardag. Kemikalieinspektionen har tagit fram en strategi för arbetet med PFAS. Strategin ska ses som en process som måste bedrivas i flera steg och på flera arenor – i Sverige, Norden och EU och globalt. En viktig del i strategin är samarbete mellan olika myndigheter och andra aktörer. Kemikalieinspektionen har bl.a. tagit initiativ

till ett förslag att berörda svenska myndigheter offentligt ska ställa sig bakom en avsiktsförklaring för ett ökat samarbete för att få fram mer kunskap om och minska användningen av PFAS. Det substitutionscentrum som regeringen har anslagit medel till kan ha en roll i arbetet med att minska användningen av PFAS och liknande ämnen.

Insatser för att åtgärda förorenade områden minskar risken för förorening av vattentäkter eftersom det finns hög risk för att PFAS och liknande ämnen sprids från förorenade områden till vatten. Regeringen har i budgeten förstärkt anslaget för sanering och återställning av förorenade områden.

När det gäller gräns- och riktvärden för högfluorerade ämnen kan nämnas att SGI har tagit fram preliminära riktvärden för högfluorerade ämnen i mark och grundvatten. SGI bedömer att riktvärden för ytterligare PFAS-föreningar bör kunna tas fram under de kommande åren. Livsmedelsverket har tagit fram rekommendationer till dricksvattenproducenter och kontrollmyndigheter i kommuner om vilka åtgärder som bör vidtas för sänka halterna av PFAS i dricksvatten på kort och lång sikt. Inom EU pågår ett arbete vid Efsa med en översyn av TDI-värden (tolerable daily intake – tolerabelt dagligt intag) för bl.a. PFAS. Dessa TDI-värden är en del i ett underlag för att ta fram gränsvärden för både mark, grundvatten och dricksvatten.

Utskottet konstaterar att ett omfattande arbete pågår med de olika aspekterna av användningen av högfluorerade ämnen. Motionerna 2017/18:3772 (C) yrkande 32 och 2017/18:3013 (MP) bör därmed lämnas utan vidare åtgärd.

Vattenverksamheter

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om skydd av kulturmiljö vid vatten och om vattenförvaltning.

Motionerna

Vattenlagstiftning och kulturmiljö

Enligt motion 2017/18:1162 av Roland Utbult (KD) yrkande 1 bör regeringen ge Riksantikvarieämbetet och Naturvårdsverket i uppdrag att se över konsekvenserna av vattenlagstiftningen inom kulturmiljösektorn. Översynen bör omfatta de kulturhistoriska konsekvenserna liksom de ekonomiska effekterna för anläggningsägarna av såväl den nuvarande som den föreslagna miljö- och vattenlagstiftningen, och myndigheterna bör föreslå lämpliga åtgärder för finansiering. I yrkande 2 i samma motion anför motionären att en översyn behövs av länsstyrelsernas bidragsregler i samband med tillämpningen av den nuvarande vattenlagstiftningen och fördelningen av de ekonomiska bördorna för enskilda anläggningsägare. Länsstyrelsernas

bidragsregler måste förändras så att det klart framgår att även de dammägare som blivit ålagda att genomföra en viss åtgärd kan komma i fråga för statligt stöd bl.a. inom ramen för s.k. LONA-bidrag (bidrag till lokala naturvårdssatsningar).

Förvaltningen av Lule älv

I motion 2017/18:280 av Jan Lindholm (MP) anför motionären att regeringen bör besluta om de åtgärder som krävs för att Lule älv ska förvaltas på ett sätt som är i överensstämmelse med EU:s vattendirektiv och den europeiska miljölagstiftningen. Lule älv är en av landets mest tuktade älvar. Det finns inga möjligheter för laxen att vandra upp i älven, och alla lekbottnar är torrlagda. Staten äger genom sitt företag Vattenfall samtliga kraftverk och regleringsdammar i Lule älv och har därför full förfoganderätt över hur älven ska förvaltas.

Tidigare behandling och kompletterande uppgifter

Vattenlagstiftning och kulturmiljö

Miljökvalitetsmålet Levande sjöar och vattendrag innebär att sjöar och vattendrag ska vara ekologiskt hållbara och att deras variationsrika livsmiljöer ska bevaras. Naturlig produktionsförmåga, biologisk mångfald, kulturmiljövärden samt landskapets ekologiska och vattenhushållande funktion ska bevaras, samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas.

Av budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utg.omr. 20) framgår att Riksantikvarieämbetet har presenterat rekommendationer för att ta hänsyn till kulturmiljöer vid vattendrag i samband med åtgärder för förbättrad vattenkvalitet. Myndigheten har även deltagit i den dialog om vattenkraft som har varit och tagit fram underlag för att värdera och prioritera kulturmiljöer vid miljöåtgärder vid vattenkraftsanläggningar. År 2016 fördelade Riksantikvarieämbetet drygt 21 miljoner kronor till olika län för kulturmiljöåtgärder kopplade till miljökvalitetsmålet.

I budgetpropositionen anför regeringen vidare att fragmentering, exempelvis dammar och andra vandringshinder, övergödning och försurning bedöms vara de största orsakerna till att miljökvalitetsmålet Levande sjöar och vattendrag inte nås. Fysisk påverkan i vatten som hindrar möjlighet till spridning och fria passager för djur, växter och sediment är ett stort problem för sjöar och vattendrag. Fler och mer verkningsfulla åtgärder behövs för att nå målet. Det är i detta sammanhang viktigt att hänsyn också tas till behovet av att skydda värdefulla kulturmiljöer och att fortsätta utveckla kunskapsunderlag, metoder och vägledning för god avvägning och ömsesidig hänsyn mellan naturvård, kulturmiljöarbete och energifrågor.

Miljö- och energidepartementet remitterade i juni 2017 en promemoria med förslag för att genomföra de vattenkraftsrelaterade delarna av energiöverenskommelsen och tydliggöra det svenska genomförandet av EU:s

ramdirektiv för vatten (2000/60/EG) (Regeringskansliets promemoria Vattenmiljö och vattenkraft). Förslagen innebär att moderna miljövillkor systematiskt ska införas för vattenkraften. Regeringen har för avsikt att under våren 2018 presentera en proposition med syfte att säkerställa att vattenkraftverk och dammar har miljötillstånd som är moderna men som också underlättar själva prövningsprocessen. I promemorian framhålls att det i kulturmiljölagen (1988:950) fastställs att det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda kulturmiljön och att ansvaret delas av alla. Såväl enskilda som myndigheter ska visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön. Den som planerar eller utför ett arbete ska se till att skador på kulturmiljön undviks eller begränsas. Vissa anläggningar i vatten är byggnadsminnen eller fornminnen och har särskilt skydd i kulturmiljölagen. Miljöbalken omfattar miljön i stort, vilket inbegriper kulturmiljön. Enligt 1 kap. 1 § miljöbalken ska balken tillämpas så att värdefulla natur- och kulturmiljöer skyddas och vårdas. Hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken gäller även i förhållande till kulturmiljön, och av hushållningsbestämmelserna i 3 kap. följer att fysisk miljö som har betydelse från allmän synpunkt på grund av sina kulturvärden så långt som möjligt ska skyddas från åtgärder som påtagligt kan skada kulturmiljön. Områden som är av riksintresse för kulturmiljövärden ska skyddas. I 7 kap. miljöbalken finns bestämmelser om kulturresevat. Vidare anförts i promemorian att det finns en risk att det kan medföra förluster av kulturmiljövärden att vidta de åtgärder för miljöanpassning som följer av en omprövning. Förslaget tydliggör att en tillståndsdöm i förekommande fall ska innehålla de villkor som behövs med hänsyn till intresset av att skydda värdefulla natur- och kulturmiljöer. Detta förtydligande i lagtext bedöms minska risken för att kulturmiljöfrågor inte ges tillräcklig tyngd i de enskilda prövningarna med följden att värdefulla kulturmiljövärden går förlorade.

När det gäller finansiering anförts i promemorian att det följer av energiöverenskommelsen att vattenkraftsbranschen fullt ut ska finansiera kostnaderna för arbetet med att säkerställa att verksamheter och anläggningar åtgärdas så att Sverige lever upp till EU-rätten och dess krav på vattenverksamheter. Arbetet med att inrätta en funktion för finansiering pågår för närvarande mellan företrädare för de stora vattenkraftbolagen. Enligt den information som lämnats i samtalen med dessa företrädare innebär den branschgemensamma finansieringslösningen att alla verksamheter som bedrivs för produktion av vattenkraftsel, eller syftade till sådan produktion när de påbörjades, kommer att få ersättning genom vattenkraftsfinansieringen för såväl prövningskostnader som kostnader för de miljöförbättrande åtgärder (inklusive eventuella kostnader för utrivning) och produktionsbortfallskostnader som den första uppdateringen till moderna miljövillkor enligt den nationella planen medför. Verksamhetsutövaren kommer dock själv att behöva stå för en liten del av kostnaden – en s.k. självrisk.

Enligt förordningen (2003:598) om statliga bidrag till lokala naturvårdsprojekt får, i mån av tillgång på medel, statliga bidrag ges till kommuner för åtgärder i naturvårdsprojekt som bidrar till att nå det

generationsmål för miljöarbetet och de miljökvalitetsmål som riksdagen har fastställt. Åtgärderna ska avse kunskapsuppbyggnad som syftar till att skapa underlag för framtida åtgärder inom bl.a. naturvård; framtagande av underlag i form av kommunala naturvårdsprogram; områdesskydd för att skydda viss värdefull natur; förvaltning m.m. av områden, naturtyper eller bestånd av vissa arter; restaurering av vissa områden, naturtyper eller bestånd av arter; information, folkbildning och annan kunskapsspridning om naturvård m.m.; restaurering och anläggande av våtmarker i syfte att stärka landskapets egen förmåga att hålla kvar och balansera vattenflöden eller öka tillskottet till grundvattnet, för att t.ex. bidra till förutsättningar för en förbättrad vattenförsörjning eller kunskapsuppbyggnad och framtagande av underlag eller annat förberedelsearbete inför restaurering eller anläggande av våtmarker (1 §). Förordningsändringar som gäller våtmarker trädde i kraft den 16 januari 2018 (SFS 2017:1340). Bidrag får inte ges till vinstdrivande verksamhet eller avse åtgärder som har påbörjats innan länsstyrelsen har beslutat att ge bidrag, eller följer av skyldighet i lag eller annan författning, eller avse kostnader som täcks med stöd enligt någon annan författning (3 §).

Enligt uppgift från Naturvårdsverket är det kommuner som ansöker om LONA-bidrag, men olika lokala aktörer, t.ex. intresseorganisationer, kan initiera projekt. Projekten genomförs antingen i kommunens egen regi eller av en lokal aktör som tecknat avtal med kommunen. Det är alltid kommunen som är ansvarig, från ansökan fram till slutrapportering. Naturvårdsverket fördelar årligen medel till länsstyrelserna, som beslutar om bidrag till kommunerna. Under 2018 planeras en särskild våtmarkssatsning, där medlen ska fördelas till länsstyrelserna för insatser i skyddade områden samt till kommunerna. Naturvårdsverket kommer att ta fram en vägledning för tillämpning av reglerna i samråd med Havs- och vattenmyndigheten.

Förvaltningen av Lule älv

Länsstyrelsen i Norrbottens län har uppgett att den driver ett projekt om Lule älv. Anledningen till detta är att arbetet med Lule älv pekades ut av Havs- och vattenmyndigheten som ett pilotprojekt tillsammans med vissa andra vattendrag i samband med att Havs- och vattenmyndigheten och Energimyndigheten tog fram sin rapport Strategi för åtgärder inom vattenkraften. Huvudsyftet med Luleälvsprojektet har varit att ta fram underlag som kan användas i vattenmyndighetens arbete med en åtgärdsplan för Lule älv och att använda resultaten från projektet för att ge underlag till Havs- och vattenmyndighetens prioriteringsarbete för vattenkraften. I styrgruppen och arbetsgruppen finns representanter för berörda länsstyrelser, myndigheter och kommuner. Arbetsgruppen har bl.a. genomfört inventeringar av utvalda områden och tittat på förhållanden för naturreproducerande havsvandrande lax och öring i nedre delen av älven. Torrfårorna har inventerats i fråga om lämplighet som reproduktionsområde för fisk. Vattenfall har räknat på vad ett antal olika åtgärder skulle kosta i form av

förlorad energi. Arbetsgruppen har även gått igenom de vattenförekomster som är utpekade som kraftigt modifierade och pekat ut åtgärder som skulle ge ekologisk nytta, dock utan ställningstagande till om de är rimliga att genomföra. Resultat från projektet har arbetats in i den åtgärdsplan för Lule älv som vattenmyndigheten håller på att ta fram. Vattenmyndigheten arbetar även med att ta fram ett underlag för statusklassning och miljö kvalitetsnormer i Lule älvs vattenområden. En sammanställning från projektet kommer att presenteras under vintern 2018.

Näringsutskottet har vid olika tillfällen behandlat motioner om Lule älv, bl.a. i betänkande 2017/18:NU4. I betänkandet behandlades en motion om att Vattenfall ska få i uppdrag att utreda investeringskostnaderna för att återföra ett ekologiskt hållbart flöde av vatten till den torrlagda delen av Lilla Luleälven. Med anledning av bl.a. den motionen ville utskottet bl.a. påminna om Vattenfalls förtydligade uppdrag som beslutades av riksdagen våren 2010. Innebörden är att bolaget ska generera en marknadsmässig avkastning genom att affärsmässigt bedriva energiverksamhet så att bolaget är ett av de bolag som leder utvecklingen mot en miljömässigt hållbar energiproduktion. Utskottet såg inte några skäl för riksdagen att ta initiativ för att ändra Vattenfalls uppdrag.

I regeringens skrivelse 2015/16:69 Politik för hållbart företagande redovisas regeringens syn på en rad frågor kopplade till ett hållbart företagande, bl.a. miljöhänsyn. Hållbart företagande ska bidra till en hållbar utveckling. Den miljömässiga dimensionen av hållbar utveckling definieras av generationsmålet och 16 miljö kvalitetsmål som fastställts av riksdagen. Regeringen anför bl.a. att betydelsen av biologisk mångfald och värdet av ekosystemtjänster ska integreras i arbetet med hållbart företagande där så är relevant. Enligt skrivelsen har hållbart företagande en stor betydelse i statens ägarstyrning.

Utskottets ställningstagande

Vattenlagstiftning och kulturmiljö

Utskottet delar den uppfattning som regeringen framför i budgetpropositionen att vattenkraften spelar en central roll för Sveriges elförsörjning, som enskild produktionskraft men också som regler- och balanskraft. Fysisk påverkan från vattenkraften på vattendragen medför stora konsekvenser för ekosystem och biologisk mångfald. Vattenverksamheter kan, som regeringen anför, i flera fall utgöra värdefulla kulturmiljöer och bidra till förståelse för de historiska sambanden och samhällets utveckling. Regeringen har remitterat en promemoria om vattenmiljö och vattenkraft som innehåller förslag som syftar till att genomföra de vattenkraftsrelaterade delarna av energiöverenskommelsen och till att förtydliga det svenska genomförandet av EU:s ramdirektiv för vatten (2000/60/EG) i fråga om skyldigheten att säkerställa att rätt vattenstatus kan nås. Som framgår ovan har frågorna om kulturmiljö och finansiering behandlats under beredningen av ärendet.

Regeringen har för avsikt att lämna en proposition till riksdagen under våren 2018. Utskottet anser att beredningen av förslagen inte bör föregripas och att motion 2017/18:1162 (KD) yrkande 1 därför bör lämnas utan vidare åtgärd.

Som framgår ovan har förordningen om statliga bidrag till lokala naturvårdsprojekt nyligen ändrats så att projekt som rör våtmarker kan komma i fråga för LONA-bidrag. Naturvårdsverket kommer att ta fram en vägledning för tillämpning av reglerna i samråd med Havs- och vattenmyndigheten. Utskottet finner inte skäl att vidta någon åtgärd med anledning av motion 2017/18:1162 (KD) yrkande 2. Yrkandet avstyrks.

Förvaltningen av Lule älv

EU:s ramdirektiv för vatten (2000/60/EG) syftar till att skydda och förbättra EU:s alla vatten och anger vad EU-länderna ska klara vad gäller vattenkvalitet och tillgång på vatten. Sverige har infört vattendirektivet i svensk lagstiftning bl.a. genom 5 kap. miljöbalken (1988:808) och förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön. De fem länsstyrelser som är vattenmyndigheter ansvarar för genomförandet av den s.k. vattenförvaltningen. Som framgår ovan arbetar vattenmyndigheten vid Länsstyrelsen i Norrbottens län bl.a. med ett underlag för statusklassning och för att ta fram miljökvalitetsnormer och en åtgärdsplan för Lule älvs vattenområden.

Utskottet utgår från att den svenska vattenförvaltningen sker i enlighet med ramdirektivet för vatten och den svenska lagstiftningen på området. Utskottet avstyrker därmed motion 2017/18:280 (MP).

Avlopp, dricksvatten m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om tillgång till dricksvatten, ansvar för vattenfrågor, enskilda avlopp och ytvatten.

Jämför reservation 9 (M, KD), 10 (C), 11 (KD) och 12 (M, SD, C).

Motionerna

Dricksvattenförsörjning

Enligt kommittémotion 2017/18:3349 av Jonas Jacobsson Gjörtler m.fl. (M) yrkande 4 bör regeringen med stöd av Dricksvattenutredningens slutbetänkande från 2016 vidta åtgärder för att trygga den svenska dricksvattenförsörjningen på både kort och lång sikt. Utredningen lyfte flera frågor kopplade till exempelvis krisberedskap, underhåll av infrastruktur för dricksvatten, arbetet med vattenskyddsområden samt statlig styrning, regionalisering och mellankommunal samverkan.

I partimotion 2017/18:3686 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 56 anförs att samordningen av det nationella ansvaret för vattenfrågor bör förbättras. Det nationella ansvaret för vattenfrågor är i dag splittrat på flera myndigheter och behöver samordnas. Alla kommuner bör ha en plan för dricksvattenförsörjningen där risker och hot analyseras och hanteras. Den kommunala planeringen bör samordnas regionalt. Staten bör enligt motionärerna stödja arbetet med beredskap för akuta situationer och metoder för lokala och regionala vattenplaner.

Enskilda avlopp

Enligt motion 2017/18:2441 av Fredrik Christensson och Annika Carlsson (båda C) bör ett system införas vid hanteringen av enskilda avlopp som på ett effektivt och hållbart sätt tar hänsyn till både fastighetsägaren och miljönytan. Motionärerna anser att Finlands hantering av enskilda avlopp är en intressant modell att inspireras av för att skapa ett tydligare nationellt regelverk för hanteringen av de enskilda avloppen. Systemet är baserat på avståndet till vattendrag. Om det finska systemet skulle tillämpas i Sverige skulle det leda till mer proportionalitet och skapa ett rättvisare system för hanteringen av enskilda avlopp.

I motion 2017/18:2953 av Betty Malmberg (M) yrkande 1 anförs att kostnaden för att åtgärda enskilda avlopp måste vara skälig och stå i rimlig proportion till den miljövinst som uppnås. Att ålägga fastighetsägare mycket höga kostnader för att vidta åtgärder som har en ytterst begränsad påverkan på miljön är inte rimligt. Att komma till rätta med utsläpp från enskilda avlopp är naturligtvis viktigt, men det kräver en hög grad av anpassning till de lokala förhållandena. Motionären anför även att det bör vara tillåtet att rena vatten via alternativa tillvägagångssätt, såsom fosforfällor och våtmarker på en grannfastighet (yrkande 2).

Enligt kommittémotion 2017/18:3429 av Lars-Axel Nordell m.fl. (KD) yrkande 3 bör fastighetsägare kunna föreläggas att uppgradera ett avlopp så att det uppfyller miljökraven, även när det ligger i samlad bebyggelse, utan att detta medför en skyldighet för kommunen att ordna kommunalt vatten och avlopp i bebyggelsen i fråga. De tre lagar som i dag reglerar vatten och avlopp – miljöbalken, anläggningslagen och vattentjänstlagen – bör revideras så att de harmonierar med varandra. Det handlar om själva lagarna men kanske framför allt om hur rättspraxis utvecklats på området. I motionen anförs även (yrkande 4) att den som har ett enskilt avlopp som uppfyller gällande miljö- och hälsokrav i normalfallet inte ska påtvingas ett kommunalt avlopp och att, om detta ändå sker, den ersättning som den enskilde får för att lösa in sitt enskilda avlopp bör beräknas utifrån en avskrivningstid på 20 år i stället för som i dag på 10 år. I yrkande 7 anförs att kraven på kemisk rening i enskilda avlopp bör vara mer flexibla. De enskilda avloppens andel av miljöpåverkan på Östersjön är förhållandevis liten. Enligt Havs- och vattenmyndighetens förslag till ny förordning om små avloppsanläggningar ska kravet på

fosforrening sänkas från 70 procent till 40 procent i vissa områden. För hus som ligger avsidet på näringsfattiga marker borde kravet på fosforrening kunna slopas helt. Enligt motionärerna ägs många icke godkända enskilda avlopp av äldre personer eller andra med små ekonomiska resurser. Investeringen för att installera ett godkänt avlopp kan vara orimligt betungande eller omöjlig att genomföra för dessa fastighetsägare. Motionärerna föreslår därför att statliga lånegarantier till dessa fastighetsägare ska subventioneras (yrkande 8). Enligt yrkande 9 i motionen bör en funktionskontroll av enskilda avlopp ske 12–24 månader efter installation för att säkerställa att reningsgraden är tillfredsställande.

Enligt kommittémotion 2017/18:3772 av Kristina Yngwe m.fl. (C) yrkande 38 bör ett system införas vid hanteringen av enskilda avlopp som på ett effektivt och hållbart sätt tar hänsyn till både fastighetsägaren och miljön. Att byta till nya avlopp kräver investeringar på upp till 100 000 kronor, en stor summa för en liten sommarstuga på landet eller för en äldre person som bor ensam. Eftersom det är kommunerna som sköter tillsynen kan det vara stora skillnader i bedömningar och agerande.

Ytvatten

Enligt motion 2017/18:2109 av Karin Svensson Smith (MP) yrkande 2 bör ett etappmål tas fram för en hållbar hantering av ytvatten i bebyggda miljöer och naturmark. Sverige har de senaste åren drabbats av kraftiga skyfall. Enligt SMHI:s prognoser kommer skyfall och långvariga regn varvat med torrperioder att bli vanligare i takt med att klimatet förändras. Samtidigt stiger havsnivåerna. I städerna räcker inte avloppssystemen vid kraftiga regn, och marken, som till största del är täckt av asfalt, suger inte upp vattnet. Reningsverk riskerar att bräddas, och dricksvatten kan hotas.

Kompletterande uppgifter

Dricksvattenförsörjning

I Dricksvattenutredningens slutbetänkande En trygg dricksvattenförsörjning – bakgrund, överväganden och förslag (SOU 2016:32) presenteras en rad förslag avsedda att tillgodose behovet av ett strategiskt arbetssätt, ökad samverkan och nödvändiga krav på den allmänna dricksvattenförsörjningen. Förslagen avser att tydliggöra kravställandet, liksom stödet gentemot kommuner, producenter och andra aktörer i deras arbete. Förbättrad samordning, information och kunskapsspridning eftersträvas på olika förvaltningsnivåer och för berörda statliga myndigheter. Det behövs också enligt betänkandet fortsatta utredningsinsatser kring det bredare sammanhang där dricksvattnet ingår. Samhällets samlade arbete med va-frågor, rening av avlopp och produktion av dricksvatten är avgörande och för samhället kritiska system som behöver ses och hanteras i ett sammanhang. Utredningen föreslår att en kontrollstation för dricksvattnet sätts upp inom en femårsperiod, där förslag och förutsättningar

för den framtida försörjningen följs upp så att utvecklingen vid behov kan anpassas. Främst gäller det att bedöma om takten är tillräcklig i det samordningsarbete som krävs och i vilken utsträckning arbetet med att inrätta och ompröva vattenskyddsområden fullföljs. Ytterligare uppföljningsfrågor gäller förmåga till klimatanpassning och krisberedskap, finansiering och kommunernas fortsatta möjligheter att ta ansvar för och säkerställa försörjningen.

När det gäller samordning anför Dricksvattenutredningen att komplexa och grundläggande samhällsuppgifter i regel berör ett flertal offentliga aktörer. Ansvar kan i sådana frågor fördelas så att centrala, regionala och lokala myndigheter ges olika förvaltnings-, kontroll- och tillsynsuppgifter. Dricksvattenförsörjning är inte något undantag i detta avseende. På den verksamhetsutförande nivån svarar kommunerna ytterst för den allmänna dricksvattenförsörjningen. Kommunerna fullgör också ett viktigt kontrollansvar. Anknypande statliga ansvarsfrågor ligger främst hos Livsmedelsverket, därtill hos en handfull förvaltningsmyndigheter samt hos länsstyrelserna. Uppgifterna kring dricksvattnet, dess produktion och distribution är omfattande. Samordningsbehov på lokal och central nivå har betonats i olika sammanhang. Dricksvattenförsörjningens ansvarsmässiga koppling till landets alla kommuner och ett flertal statliga myndigheter ger på olika sätt utrymme för diskussioner om hur samordningen har fungerat och hur man på bästa sätt kan organisera och effektivisera fördelningen av ansvar och styrning. Hanteringen av problem i dagens dricksvattenkedja, klimaförändringar och andra framtida utmaningar pekar sammantaget på att justeringar kan behöva göras. Det blir naturligt att ställa frågan om uppgiftsfördelning och myndighetssamverkan varit ändamålsenliga och effektiva. Ansvarsfrågorna berör en rad övergripande aspekter på dricksvattnet, som skyddet av vattenförekomster, planering, strategiska frågor, krisberedskap, skalfördelar i genomförandearbetet etc. Utredningen anför att mellankommunal samverkan kring dricksvattenfrågor bör öka och utvecklas, t.ex. i bolagsform, genom gemensamma nämnder eller kommunalförbund, för att uppnå skalfördelar och få ekonomiska, tekniska och kompetensmässiga förutsättningar, stabilitet och hållbarhet. Även samverkan av mindre omfattning kan visa sig värdefull, t.ex. i form av kompetensutbyte och samverkan kring krisberedskap och reservlösningar. En utvecklad statlig styrning och samordning ger även länsstyrelsen en tydligare roll i de regionala dricksvattenfrågorna. Utredningen avstår från att lägga fram förslag som rör en i grunden ändrad ansvarsordning inom ramen för det offentliga åtagandet för produktion och distribution av dricksvatten, men frågan bör enligt utredningen dock följas i ljuset av pågående klimat- och samhällsförändringar.

Utredningen föreslår att en skyldighet införs för kommunen att tillvarata möjligheterna att samverka med andra kommuner, genom reglering i vattentjänstlagen. Vidare föreslås att ett nationellt dricksvattenråd inrättas som stöd för ett uttalat strategiarbete och ett förtydligt och breddat samordningsuppdrag vid Livsmedelsverket kring dricksvattenfrågor. Arbetet

bör omfatta närmast berörda centrala förvaltningsmyndigheter och länsstyrelser. Rådet knyts till Livsmedelsverket och ansvarar för att ta fram en samlad dricksvattenstrategi med en handlingsplan. Slutligen föreslår utredningen att Livsmedelsverket får i uppdrag att inrätta ett kunskapscentrum för dricksvattenfrågor, för att ytterligare öka stödet till kommuner och övriga aktörer inom dricksvattenområdet.

Den 1 februari 2018 fick Livsmedelsverket i uppdrag av regeringen att bilda ett nationellt dricksvattenråd bestående av representanter från berörda myndigheter. Utgångspunkten för rådets arbete ska vara de förslag som lämnades i Dricksvattenutredningens betänkande. Uppdraget innebär att Livsmedelsverket ska utveckla sin samordnande funktion i dricksvattenfrågor. Tillsammans med övriga berörda aktörer ska verket identifiera vilka uppgifter som rådet ska ha, hur arbetet ska organiseras och hur kunskapsutveckling inom ramen för dricksvattenrådet kan bedrivas. Livsmedelsverket ska löpande redovisa sitt arbete till regeringen.

Klimatanpassningsutredningen redovisade sitt betänkande Vem har ansvaret? (SOU 2017:42) i maj 2017. Utredningens huvuduppdrag var att klarlägga ansvarsfördelningen mellan staten, kommunerna, landstingen och andra för all mark och alla climateffekter. Utredaren har också sett över befintlig lagstiftning och analyserat vad som kan innebära hinder och begränsningar för genomförandet av anpassningsåtgärder. Utredaren har föreslagit vissa ändringar. Förslagen bereds nu i Regeringskansliet. Regeringen kommer att ta fram en strategi för klimatanpassning.

Av budgetpropositionen för 2018 (prop. 2017/18:1 utg.omr. 23) framgår att tillgång till dricksvatten pekas ut som en samhällsviktig funktion i regeringens nationella säkerhetsstrategi. Skyddet av vatten för dricksvattenproduktion behöver stärkas, och i budgeten förstärker därför regeringen länsstyrelsernas arbete med förebyggande åtgärder för att skydda dricksvatten, exempelvis genom att inrätta vattenskyddsområden (utg.omr. 1). Genom att säkerställa resurser till den nationella vattenkatastrofgruppen (Vaka), som leds av Livsmedelsverket, ges förutsättningar för ett fortsatt nationellt expertstöd vid allvarliga störningar i dricksvattenförsörjningen. I betänkandet Informationssäkerhet för samhällsviktiga och digitala tjänster (SOU 2017:36) föreslås en ny lag och en ny förordning med bestämmelser som syftar till att höja informationssäkerheten i nätverk och informationssystem som har betydelse för leverans och distribution av dricksvatten. Betänkandet bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Regeringen anför i budgetpropositionen (utg.omr. 20) att klimatförändringarna med högre temperaturer, ökad avdunstning och förändrad nederbörd bedöms kunna påverka vattentillgången i vissa delar av landet. Förändringar i nederbördsmonstret kan innebära att grundvattenbildning, vattenföring och vattenstånd minskar i vissa delar av landet medan de ökar i andra. En förändrad tillgång till vatten påverkar såväl dricksvattenförsörjningen och förutsättningarna för jord- och skogsbruk, industri och turism som förutsättningarna för biologisk mångfald. Mot denna

bakgrund har regeringen bl.a. gett Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att utreda och eventuellt föreslå föreskrifter för att man under allvarliga och akuta förhållanden ska kunna begränsa tillstånd att leda bort vatten för att undvika vattenbrist. Havs- och vattenmyndigheten har analyserat frågeställningarna och kommit till slutsatsen att det i dag saknas förutsättningar att föreslå några generella regler för att begränsa uttag av vatten för att på så sätt motverka att allvarlig vattenbrist uppkommer. Myndigheten har därför heller inte lämnat förslag till föreskrifter. Om kunskapen om uttagen förbättras skulle begränsningsregler kunna övervägas (Fördelning av vatten i torkans spår, Havs- och vattenmyndighetens rapport 2018:03, 2018-01-11).

Cirka en fjärdedel av landets ursprungliga våtmarksareal bedöms ha torrlagts genom utdikning, sjösänkning och uppodling. Detta har orsakat sänkning av grundvattennivåer, torrläggning av vattendrag, negativ påverkan på biologisk mångfald, ökning av växthusgaser samt reducering av våtmarkernas vattenrenande förmåga. För att förbättra kunskaperna har regeringen gett Naturvårdsverket i uppdrag att ta fram ett underlag om våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet. Regeringen avser att gå vidare i arbetet och ge Naturvårdsverket och berörda myndigheter i uppdrag att ta fram en strategi för våtmarker.

Regeringen gör i budgeten för 2018 en stor satsning på att i större utsträckning restaurera och anlägga våtmarker för att stärka landskapets egen förmåga att hålla kvar och balansera vattenflöden, öka tillskottet till grundvattnet och öka vattenreningen. Våtmarker som restaureras och nyanläggs bidrar även till ökad biologisk mångfald samt minskad klimatpåverkan och övergödning. Regeringen förstärker mot denna bakgrund anslaget 1:3 Åtgärder för värdefull natur för åtgärder för våtmarker.

I svar på fråga 2016/17:582 Vattenbrist och nationell säkerhet den 11 januari 2017 anförde miljöminister Karolina Skog bl.a. följande:

Frågan om vattenbrist har i allra högsta grad kopplingar till nationell säkerhet. Vatten är avgörande för långsiktigt hållbara ekosystem och för dricksvattenförsörjningen och därmed också för välbefinnande. Vattenbrist och torka är en utmaning som kräver en ansvarsfull och integrerad förvaltning där många olika intressen berörs och där alla behöver ta ansvar.

När det gäller dricksvattenförsörjningen i Sverige så är det i första hand ett kommunalt ansvar, och de åtgärder som behöver vidtas är en fråga för berörda kommuner. Den förra regeringen tillsatte 2013 den så kallade Dricksvattenutredningen med syfte att identifiera nuvarande och potentiella utmaningar för en säker dricksvattenförsörjning, både på kort och på lång sikt. Utredningen har överlämnat sitt slutbetänkande till regeringen. [...]

Regeringen har även tillsatt utredningen Stärkt anpassning till ett förändrat klimat. Utredningen tittar på frågor om ansvarsfördelning, finansiering och lagstiftning kring anpassningsåtgärder. [...]

Sverige har vidare åtagit sig att leva upp till de krav som följer av EU:s ramdirektiv för vatten. I vattendirektivet ställs krav både vad gäller kvalitet och kvantitet. I oktober förra året avslutade regeringen sin prövning av vattenmyndigheternas förslag till åtgärdsprogram för vatten. Vattenmyndigheterna har därefter fastställt programmen. Åtgärdsprogrammen för vatten och genomförandet av dem är av stor betydelse för

att nå flera av våra svenska miljökvalitetsmål och för att nå målen i EU:s ramdirektiv för vatten.

Miljörådet antog i oktober förra året rådsslutsatser om hållbar vattenanvändning som bl.a. slår fast vikten av att minska vattenförbrukningen i EU och uppmanar medlemsstaterna att vidta åtgärder för att kunna uppnå en hållbar och effektiv vattenanvändning. Sverige deltog aktivt i arbetet med att ta fram rådsslutsatserna.

På den globala skalan arbetar Sverige med vatten- och sanitetsfrågor inom Agenda 2030, framför allt inom mål nr 6 som handlar om att säkerställa tillgång till och hållbar vatten- och sanitetsförvaltning för alla.

Sverige arbetar också aktivt för ett stärkt genomförande av Parisavtalet. Inom Parisavtalet har världens parter tagit fram klimatplaner för hur man avser att minska sin klimatpåverkan men också hur man ska anpassa sig till ett förändrat klimat, inte sällan med betoning på vattentillgång.

EU-kommissionen har nyligen föreslagit en omarbetning av EU:s dricksvattendirektiv (98/83/EG) för att förbättra kvaliteten på och tillgången till dricksvatten i alla medlemsländer (KOM(2017) 753).

Enskilda avlopp

Regeringen har tillsatt en särskild utredare som ska se över kommunernas skyldighet att ordna vattentjänster enligt 6 § lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster (Utredningen om hållbara vattentjänster, dir. 2017:54). En utgångspunkt är att det ska vara enkelt för den enskilda fastighetsägaren att göra rätt genom korrekt tillgänglig information om lämplig va-lösning utifrån de lokala förutsättningarna.

Utredaren ska bl.a. föreslå

- hur lagen om allmänna vattentjänster kan ändras i fråga om kommunens ansvar för vatten och avlopp i ett större sammanhang, förutsatt att ett behov är identifierat
- en central tillsynsvägladande myndighet för kommuners skyldighet att tillhandahålla allmänna va-tjänster och tillämpningen av 6 § lagen om allmänna vattentjänster
- kostnadseffektiva styrmedel som ökar åtgärdstakten för små avlopp och återvinning av näringsämnen.

I utredningens direktiv anges bl.a. följande: Kostnaden för att ordna vattentjänster för fastigheter på landsbygden upplevs av kommunerna som betydande. Vissa kommuner upplever därför sin skyldighet att ordna vattentjänster som ett hinder för att bygga nytt på landsbygden. En annan konsekvens av kostnaden för att ordna va på landsbygden är, enligt vad regeringen erfarit, att kommuner avstår från att ålägga fastighetsägare att åtgärda avlopp i områden där man planerar att ansluta till ett verksamhetsområde. Skälet är att fastighetsägaren ska slippa betala en anläggning som inte behövs när kommunens anslutning är klar. För den enskilda fastighetsägaren kan det bli billigare att ordna va genom en enskild lösning eller samverkan mellan fastighetsägare än att ansluta sig till

kommunalt vatten och avlopp. Så som lagen ser ut i dag saknas dock incitament för fastighetsägarna att ordna va genom samverkan mellan fastighetsägarna. I syfte att kostnadseffektivt minska utsläppen från små avlopp bör alternativ till den kommunala skyldigheten att ordna allmänna vattentjänster i större sammanhang utredas. Alternativ som bör undersökas är möjligheten för kommunen att besluta om s.k. va-samverkan och möjligheten att i större utsträckning ge utrymme för enskilda alternativ när dessa kan godtas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön och en sådan lösning är förenlig med intresset av en god hushållning med naturresurser.

Regeringen beslutade den 18 december 2017 om tilläggsdirektiv (dir. 2017:129). Utredningens uppdrag utökas och utredningstiden förlängs. Uppdraget ska redovisas senast den 31 maj 2018. Utredaren får nu dessutom i uppdrag att bl.a. utreda vilka möjligheter som finns enligt nuvarande regler att vidta åtgärder för att anpassa dagvattenhanteringen till ett förändrat klimat.

I Havs- och vattenmyndighetens rapport Tydligare regler för små avloppsanläggningar med tillhörande konsekvensanalys (2016-09-09) lämnas ett författningsförslag som innebär ändringar av befintliga bestämmelser i förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd samt förslag på kompletterande bestämmelser för små avloppsanläggningar. I rapporten föreslås bl.a. att områden som är känsliga för utsläpp av toalettavloppsvatten pekas ut med hjälp av ett nationellt bedömningsunderlag. Det föreslås även att kravet på rening av fosfor skärps i områden med övergödningssproblem och där utsläppen från små avloppsanläggningar bedöms vara betydande. Däremot sänks kravet på rening av fosfor i områden där risken för påverkan är liten. Förändringen innebär att reningskraven blir bättre anpassade till risken för påverkan från avloppsanläggningen.

Enligt budgetpropositionen kan nya regler öka effektiviteten i kommunernas arbete med prövning och tillsyn och därmed öka takten i åtgärdsarbetet. Förslaget bereds i Regeringskansliet.

Regeringen bedömer i budgetpropositionen för 2018 att havs- och vattenmiljöarbetet behöver förstärkas ytterligare bl.a. för att snabbare kunna nå de havs- och vattenrelaterade miljökvalitetsmålen. Satsningen innefattar bl.a. förstärkt tillsyn och tillsynsvägledning av avloppsreningsverk och enskilda avlopp. Regeringen förstärker därför anslaget 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö för bl.a. detta ändamål.

Ytvatten

Miljömålsberedningen redovisade i juni 2014 ett förslag till en strategi för att uppnå relevanta delar i generationsmålet och miljökvalitetsmålen kopplade till en långsiktigt hållbar markanvändning (SOU 2014:50). Beredningen lämnade även förslag till en strategi för en sammanhållen och hållbar vattenpolitik. Miljömålsberedningen föreslår som etappmål att förutsättningarna för en långsiktigt hållbar hantering av ytavrinning i bebyggda miljöer (dagvatten) och naturmark i ett förändrat klimat ska vara på plats senast 2018.

Enligt uppgift från Miljö- och energidepartementet är frågan om etappmål under beredning. I regleringsbrevet för 2018 har Naturvårdsverket fått i uppdrag att lämna förslag till etappmål med styrmedel och åtgärder i fråga om dagvatten för att minska den negativa påverkan på vattenkvaliteten. Hänsyn ska även tas till effekterna av ett förändrat klimat. Förslagen ska hantera både kvalitativa och kvantitativa aspekter, dvs. både förorenings- och översvämningssproblematiken. Uppdraget ska redovisas senast den 31 januari 2019.

Regeringen har tidigare tillsatt Utredningen om hållbara vattentjänster (dir. 2017:54). I december 2017 beslutade regeringen om tilläggsdirektiv för utredningen (dir. 2017:129). Utredningens uppdrag utökades och utredningstiden förlängdes. Uppdraget ska nu redovisas senast den 31 maj 2018. Utredaren får nu dessutom i uppdrag att utreda vilka möjligheter som finns enligt nuvarande regler att vidta åtgärder för att anpassa dagvattenhanteringen till ett förändrat klimat, föreslå hur va-taxan kan användas för att finansiera sådana anpassningsåtgärder samt redovisa regleringen för kostnadstäckning av anpassningsåtgärder i Danmark.

Klimatanpassningsutredningen redovisade sitt betänkande i maj 2017 (SOU 2017:42). Betänkandet har remitterats, och förslagen bereds nu i Regeringskansliet. Regeringen kommer att ta fram en strategi för klimatanpassning.

SMHI har arbetat med frågorna om stigande havsnivåer, climateffekters påverkan på havsmiljön, vattenuttag samt åtgärder för att motverka vattenbrist i ytvattentäcker. Även SGI och Lantmäteriet arbetar med klimatanpassningsfrågor.

Utskottets ställningstagande

Dricksvattenförsörjning

Utskottet delar regeringens bedömning att klimatförändringarna med högre temperaturer, ökad avdunstning och förändrad nederbörd kan påverka vattentillgången i vissa delar av landet. Förändringar i nederbördsmonstret kan innebära att grundvattenbildning, vattenföring och vattenstånd minskar i vissa delar av landet medan de ökar i andra. En förändrad tillgång till vatten påverkar såväl dricksvattenförsörjningen och förutsättningar för jord- och skogsbruk, industri och turism som förutsättningarna för biologisk mångfald. Som framgår ovan pekas tillgången till dricksvatten ut i regeringens nationella säkerhetsstrategi som en samhällsviktig funktion, och i budgeten förstärker regeringen länsstyrelsernas arbete med förebyggande åtgärder för att skydda dricksvatten.

Klimatanpassningsutredningens betänkande (SOU 2017:42) tar bl.a. upp frågor om ansvarsfördelning och myndighetsstruktur. Regeringen har aviserat att den kommer att ta fram en strategi för klimatanpassning. I Dricksvattenutredningens slutbetänkande (SOU 2016:32) presenterades en rad förslag avsedda bl.a. att tillgodose behovet av ett strategiskt arbetssätt, ökad

samverkan och nödvändiga krav på den allmänna dricksvattenförsörjningen. Livsmedelsverket har fått ett uppdrag att bilda ett nationellt dricksvattenråd bestående av representanter från berörda myndigheter. Utgångspunkten för rådets arbete ska vara de förslag som lämnades i Dricksvattenutredningens betänkande. Uppdraget innebär att Livsmedelsverket ska utveckla sin samordnande funktion i dricksvattenfrågor. Tillsammans med övriga berörda aktörer ska verket identifiera vilka uppgifter som rådet ska ha, hur arbetet ska organiseras och hur kunskapsutveckling inom ramen för dricksvattenrådet kan bedrivas. Livsmedelsverket ska löpande redovisa sitt arbete till regeringen.

Mot denna bakgrund avstyrks motionerna 2017/18:3349 (M) yrkande 4 och 2017/18:3686 (C) yrkande 56.

Enskilda avlopp

Utskottet konstaterar att det finns en rad aspekter kring enskilda avlopp som behöver ses över. Avloppsanläggningars funktion har effekter på miljön, t.ex. när det gäller minskad övergödning och giftfri miljö, men påverkar även möjligheten till byggande och dricksvattenförsörjning. Det är därför positivt att regeringen, som framgår ovan, har tillsatt en utredning som ska behandla dessa frågor (Utredningen om hållbara vattentjänster, dir. 2017:54). Havs- och vattenmyndighetens rapport Tydligare regler för små avloppsanläggningar med tillhörande konsekvensanalys är under beredning i Regeringskansliet. Mot bakgrund av det pågående arbetet anser utskottet att motionerna 2017/18:2441 (C), 2017/18:2953 (M) yrkandena 1 och 2, 2017/18:3429 (KD) yrkande 3, 4 och 7–9 och 2017/18:3772 (C) yrkande 38 för närvarande bör lämnas utan vidare åtgärd.

Ytvatten

Utskottet har vid behandlingen av ett liknande motionsyrkande som det nu aktuella anfört att det är angeläget att arbetet med att anpassa samhället till ett förändrat klimat fortsätter (bet. 2014/15:MJU4). Klimatanpassningsutredningen (SOU 2017:42) har konstaterat att effekterna av ett förändrat klimat med bl.a. ökad nederbörd kräver en förändrad dagvattenhantering. Utskottet välkomnar att Utredningen om hållbara vattentjänster nu har fått i uppdrag att bl.a. utreda vilka möjligheter som finns enligt nuvarande regler att vidta åtgärder för att anpassa dagvattenhanteringen till ett förändrat klimat (dir. 2017:129). När det gäller frågan om etappmål har Naturvårdsverket, som framgår ovan, fått i uppdrag att lämna förslag till etappmål med styrmedel och åtgärder i fråga om dagvatten för att minska den negativa påverkan på vattenkvaliteten. I uppdraget anförts bl.a. att hänsyn ska tas till effekterna av ett förändrat klimat och att både kvalitativa och kvantitativa aspekter ska behandlas, dvs. både förorenings- och översvämningssproblematiken. I avvaktan på pågående arbete föreslår utskottet att motion 2017/18:2109 (MP) yrkande 2 lämnas utan vidare åtgärd.

Motioner som bereds förenklat

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om vattenvård som har behandlats tidigare under valperioden.

Jämför särskilt yttrande 1 (M), 2 (C), 3 (L) och 4 (KD).

Utskottets ställningstagande

De motionsförslag som tas upp i bilaga 2 rör samma eller i huvudsak samma frågor som har behandlats tidigare under valperioden i utskottets betänkanden 2014/15:MJU4 Vattenvård, 2014/15:MJU8 Avfall och kretslopp, 2015/16:MJU14 Vattenvård och 2016/17:MJU10 Vattenvård. Riksdagen avslag motionsyrkandena i enlighet med utskottets förslag. Utskottet ser ingen anledning att nu göra någon annan bedömning.

Reservationer

1. Havsförvaltning, punkt 1 (L)

av Lars Tysklind (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:2819 av Lars Tysklind m.fl. (L) yrkande 1.

Ställningstagande

Havet är en viktig resurs som måste nyttjas långsiktigt och hållbart genom en ansvarsfull förvaltning. Havet kan då bli en betydande förnybar resurs som skapar tillväxt och jobb. Haven är jordens lungor och skafferier. För att bekämpa fattigdom och för att rädda klimatet måste haven må bra. Dessvärre håller haven på att förvandlas till soptippar, och viktiga fiskbestånd riskeras på grund av alltför aggressivt fiske. Utsläpp, övergödning och exploatering hotar våra hav.

2. Regionalt samarbete, punkt 2 (M, C, L, KD)

av Kristina Yngwe (C), Maria Malmer Stenergard (M), Åsa Coenraads (M), Gunilla Nordgren (M), Lars Tysklind (L), Jesper Skalberg Karlsson (M) och Lars-Axel Nordell (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2017/18:2607 av Lars-Axel Nordell m.fl. (KD) yrkande 1,
2017/18:3349 av Jonas Jacobsson Gjörtler m.fl. (M) yrkande 9 och
2017/18:3730 av Kristina Yngwe m.fl. (C, M, KD, L) yrkandena 12 och 13
samt
avslår motionerna
2017/18:841 av Suzanne Svensson m.fl. (S) och
2017/18:3903 av Martin Kinnunen och Runar Filper (båda SD) yrkande 3.

Ställningstagande

Sverige bör även i fortsättningen vara en pådrivande kraft i havsmiljöarbetet – regionalt och internationellt – för att motverka och förebygga övergödning, giftiga utsläpp och nedskräpning. Miljösituationen i våra hav är kritisk och kräver långtgående insatser och ett stort engagemang för att minska utsläpp och miljöpåverkan. Ett långsiktigt och målmedvetet arbete behöver bedrivas för att säkerställa en god havsmiljö, vilket kräver en stark och sammanhållen havs- och vattenpolitik.

Regeringen bör även verka för att förbättra förutsättningarna för regional samverkan i Östersjöområdet för att påskynda arbetet med att skapa en god havsmiljö. Östersjön är ett av världens mest känsliga hav, med stora miljöproblem. Övergödning, bottendöd, överfiske och höga halter av miljögifter rubbar havets ekosystem. Det krävs kraftfulla åtgärder för att komma till rätta med detta. Det är mycket viktigt att EU:s ramdirektiv för vatten genomförs i alla Östersjöländer. Alla berörda länder bör också intensifiera arbetet med att identifiera och sanera källor till dioxin, kadmium och PCB; dessa gifter skadar allvarligt Östersjöns djurliv. Utsläppen av näringsämnen i Östersjön har minskat stadigt sedan 1980-talet, men koncentrationen av ämnena är fortfarande hög. Vi anser därför att man behöver verka med krafttag för att minska internbelastningen i Östersjön och för att även andra länder ska göra insatser för att minska näringsläckage från exempelvis jordbruk och avlopp. Samarbetet mellan Östersjöländerna har kommit en bra bit på väg, men många svårigheter kvarstår som hindrar målsättningen att minska övergödningen och uppnå en god havsmiljö.

Regeringen bör driva på utvecklingen inom konventionerna Helcom (Helsingforskonventionen) och Oskar (konventionen för skydd av den marina miljön i Nordostatlanten) för att skydda den marina miljön i Östersjön och Nordostatlanten. Östersjöländernas miljöministrar och EU-kommissionen beslutade 2007 att inom ramen för Helcom fastställa en gemensam åtgärdsplan, Baltic Sea Action Plan (BSAP), för Östersjön, Öresund och Kattegatt. Målet för planen är att nå god ekologisk status till 2021. Helcom presenterade sommaren 2017 en rapport som utvärderade Östersjöns status under perioden 2011–2015 och bl.a. visade att 95 procent av Östersjöområdet fortfarande lider av övergödning. Även förhöjda nivåer av farliga ämnen pekades ut som ett nyckelproblem. Inom den regionala havsmiljökonventionen för Nordostatlanten, Oskar, antogs 2014 en regional åtgärdsplan i fråga om marint skräp, och inom Helcom antogs en motsvarande plan under 2015. Vidare ska även EU anta en åtgärdsplan som ett led i genomförandet av EU:s havsmiljödirektiv. Det är viktigt att Sverige fortsätter att vara pådrivande i alla dessa sammanhang.

3. Regionalt samarbete, punkt 2 (SD)

av Martin Kinnunen (SD) och Cassandra Sundin (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:3903 av Martin Kinnunen och Runar Filper (båda SD) yrkande 3 och avslår motionerna

2017/18:841 av Suzanne Svensson m.fl. (S),

2017/18:2607 av Lars-Axel Nordell m.fl. (KD) yrkande 1,

2017/18:3349 av Jonas Jacobsson Gjörtlér m.fl. (M) yrkande 9 och

2017/18:3730 av Kristina Yngwe m.fl. (C, M, KD, L) yrkandena 12 och 13.

Ställningstagande

Inom ramen för Helcom bör ett arbete bedrivas för att ytterligare bredda och fördjupa det regionala samarbetet i Östersjöregionen. Länderna i det forna östblocket – Ryssland, Polen och de baltiska länderna – bedriver också ett seriöst arbete vad gäller Östersjöns miljö. Emellertid har dessa länder svåra ekonomiska prioriteringar att göra, och därför framstår regionalt samarbete som naturligt.

4. Övergödningen av Östersjön, punkt 4 (C)

av Kristina Yngwe (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2017/18:3686 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 58 och

2017/18:3772 av Kristina Yngwe m.fl. (C) yrkande 36.

Ställningstagande

Utsläppen av näringsämnen i Östersjön har minskat stadigt sedan 1980-talet, men koncentrationen av ämnena är fortfarande hög, vilket till stor del beror på att andelen syrefria bottnar ökar där näringsämnet fosfor frigörs från sedimentet. Centerpartiet vill se åtgärder som ökar uttaget av näringsämnen ur

Östersjön. Olika metoder finns för detta. Genom bl.a. musselodlingar har näringsämnen kunnat avlägsnas från vattnet. Näringsämnen binds i musslorna och avlägsnas när musslan plockas bort ur havet. Musslorna kan sedan användas till bl.a. biogasproduktion. Vi behöver främja denna typ av marina affärsmodeller för att förbättra Östersjöns tillstånd. Man behöver verka med krafttag för att minska internbelastningen i Östersjön och för att andra länder ska göra insatser för att minska näringsläckaget från sina jordbruk och avlopp.

5. Strukturkalkning , punkt 5 (SD)

av Martin Kinnunen (SD) och Cassandra Sundin (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:3903 av Martin Kinnunen och Runar Filper (båda SD) yrkande 2.

Ställningstagande

Sverigedemokraterna förordar en fortsatt restriktiv hållning vad gäller utsläpp av kväve och fosfor från källor på land, och vi ställer oss t.ex. positiva till fortsatta försök med strukturkalkning inom jordbruket, vilket kan minska näringsläckaget från vissa typer av jordar.

6. Begränsning av utsläppen av mikroplaster m.m., punkt 8 (M, C, V, L, KD)

av Kristina Yngwe (C), Maria Malmer Stenergard (M), Åsa Coenraads (M), Gunilla Nordgren (M), Lars Tysklind (L), Jens Holm (V), Jesper Skalberg Karlsson (M) och Lars-Axel Nordell (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2017/18:2819 av Lars Tysklind m.fl. (L) yrkande 12,

2017/18:2820 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 27.1,

2017/18:3350 av Jonas Jacobsson Gjörtler m.fl. (M) yrkande 9 och

2017/18:3686 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 61 och
avslår motionerna
2017/18:837 av Suzanne Svensson m.fl. (S) och
2017/18:1480 av Peter Jeppsson och Suzanne Svensson (båda S).

Ställningstagande

Regeringen bör ta krafttag för att minska förekomsten av mikroplast i våra vatten. Det behövs fler åtgärder på både kort och lång sikt för att komma till rätta med den problematik som mikroplast i våra vatten utgör. Vi vill se ett tydligt fokus på konsumentmedvetenhet, ändamålsenliga reformer och ett holistiskt synsätt där staten och kommunerna samverkar. Studier har visat att en stor källa till utsläpp av mikroplaster är de konstgräsplaner som används i idrottsammanhang. Konkreta åtgärder bör därför vidtas på kommunal nivå. Kommunerna bör göra en analys av problemets omfattning och upprätta en plan för hur dessa utsläpp ska kunna minskas, exempelvis genom att anpassa konstgräsplanernas placering i förhållande till vattendrag, genom förbättrad lokal filtrering och genom successiv övergång till alternativa material. Det är viktigt att det görs en komplett miljökonsekvensbeskrivning när beslut tas om konstgräsplaner, lekplatser och andra anläggningar där plast- och gummimaterial förekommer. Förnybara och hållbara alternativ bör användas i betydligt högre utsträckning. En bred palett av reformer kommer att krävas för att möta utmaningen med mikroplaster.

7. Förbud mot mikroplaster i hygienartiklar , punkt 9 (KD)

av Lars-Axel Nordell (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:2608 av Lars-Axel Nordell m.fl. (KD) yrkande 8 och
avslår motion

2017/18:3895 av Maria Stockhaus (M).

Ställningstagande

Plast bryts ned mycket långsamt i naturen. Därför ökar successivt halterna av mikroplaster i sjöar och hav. Mikroplaster kan vara ett dödligt hot mot fiskar, som får i sig de små plastpartiklarna. Eftersom de inte bryts ned i djuren, ansamlas mikroplasterna allt högre upp i näringskedjan. En konsekvens är att en del av plasten slutligen hamnar i människornas kroppar.

Nordiska rådet har föreslagit ett totalförbud mot mikroplaster i kosmetiska produkter. Även om dessa produkter står för en mindre andel av mikroplasterna i havet skulle ett sådant förbud ha ett tydligt värde. Kristdemokraterna ställer sig därför bakom kravet på ett förbud mot mikroplaster i kosmetiska produkter och hygienprodukter.

8. Internationell reglering av mikroplaster , punkt 10 (C)

av Kristina Yngwe (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:3686 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 60.

Ställningstagande

Spridning av mikroplaster ut i våra vattendrag kommer från bl.a. däckslitage, tvätt av textilier som innehåller syntetfibrer eller hygienartiklar med mikroplastpartiklar. Sverige bör verka för skarpare internationella regelverk för att minska användningen av mikroplaster. Centerpartiet vill att krav ställs på att alla företag inom EU fasar ut mikroplaster i hygienartiklar till 2020. Sverige bör vara pådrivande i detta arbete. Större grepp behöver även tas så att samarbetet för teknikutveckling stärks.

9. Tillgång till dricksvatten, punkt 14 (M, KD)

av Maria Malmer Stenergard (M), Åsa Coenraads (M), Gunilla Nordgren (M), Jesper Skalberg Karlsson (M) och Lars-Axel Nordell (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:3349 av Jonas Jacobsson Gjörtler m.fl. (M) yrkande 4.

Ställningstagande

Alliansregeringen tillsatte Dricksvattenutredningen 2013 för att identifiera potentiella utmaningar för att säkra den svenska dricksvattenförsörjningen. Utredningens slutbetänkande presenterades 2016. Där lyftes flera frågor kopplade till exempelvis krisberedskap, underhåll av infrastruktur för dricksvatten, arbetet med vattenskyddsområden samt statlig styrning, regionalisering och mellankommunal samverkan. Utredningen poängterade också att ett säkert försörjningssystem för dricksvatten är en förutsättning för att samhället ska kunna fungera. Regeringen bör med stöd av Dricksvattenutredningens betänkande vidta åtgärder för att trygga den svenska dricksvattenförsörjningen på både kort och lång sikt.

10. Samordning av ansvar för vattenfrågor, punkt 15 (C)

av Kristina Yngwe (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:3686 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 56.

Ställningstagande

För att säkerställa rent vatten i kranen behövs krafttag för att skydda tillgången till rent vatten. Med klimatförändringar och effekter som översvämningar ökar risken för jordskred samt spridning av bakterier och förorenande ämnen. Vatten är ett kommunalt ansvar och ska så förbli, men staten behöver stötta kommunerna i deras arbete. Alla kommuner bör ha en plan för dricksvattenförsörjningen där risker och hot analyseras och hanteras. Tillgången till bra vatten följer inte kommungränser, och den kommunala planeringen bör också samordnas regionalt. Staten bör stödja både beredskap för akuta situationer och metoder för lokala och regionala vattenplaner. Det nationella ansvaret för vattenfrågor är i dag splittrat på flera myndigheter och behöver samordnas.

11. Regler för enskilda avlopp, punkt 16 (KD)

av Lars-Axel Nordell (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:3429 av Lars-Axel Nordell m.fl. (KD) yrkandena 3, 4 och 7–9 samt avslår motionerna

2017/18:2441 av Fredrik Christensson och Annika Qarlsso (båda C) och

2017/18:2953 av Betty Malmberg (M) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Det behövs ett regelverk som gör det möjligt att fortsätta att ha enskilda avlopp på landsbygden, men ägaren ska kunna föreläggas att uppgradera avloppet så att det uppfyller miljökraven, även när det ligger i samlad bebyggelse. De tre lagar som i dag reglerar vatten och avlopp – miljöbalken, anläggningslagen och vattentjänstlagen – bör revideras så att de harmonierar med varandra. Det handlar om själva lagarna, men kanske framför allt om hur rättspraxis utvecklats på området. Det är angeläget att enskilda avlopp i samlad bebyggelse ska kunna föreläggas att uppgraderas så att de uppfyller miljö- och hälsokraven, utan att detta medför en skyldighet för kommunen att ordna kommunalt vatten och avlopp i bebyggelsen i fråga.

Den enskilde behöver försäkras om att inte drabbas av ytterligare kostnader om han eller hon på eget initiativ installerar ett godkänt avlopp. Den som har ett enskilt avlopp som uppfyller gällande miljö- och hälsokrav ska i normalfallet inte påtvingas ett kommunalt avlopp. Om detta ändå sker, bör den ersättning som den enskilde får för att lösa in sitt enskilda avlopp beräknas utifrån en avskrivningstid på 20 år, i stället som i dag på 10 år. Jag anser att den enskilde som redan har ett fungerande avlopp inte ska behöva betala anslutningsavgift till kommunen förrän avloppet verkligen har kopplats upp mot nätet. Om man senare vill ansluta sig borde anslutningsavgiften justeras med KPI-utvecklingen.

Kraven på kemisk rening av de enskilda avloppen är i dag fyrkantiga. I Finland har man mer flexibla regler om man bor avsides och långt ifrån ett vattendrag. Som andel av den totala fosfortillförseln till Östersjön beräknas enskilda avlopp i Sverige stå för max 1 procent av fosforbelastningen i Östersjön. Enligt Havs- och vattenmyndighetens förslag till ny förordning för små avloppsanläggningar ska kravet på fosforrening sänkas från 70 till 40 procent i vissa områden. För hus som ligger avsides på näringsfattiga marker borde kravet på fosforrening kunna slopas helt.

Många icke godkända enskilda avlopp ägs av äldre personer eller andra med små ekonomiska resurser. Investeringen för att installera ett godkänt avlopp kan vara orimligt betungande eller omöjlig att genomföra för dessa fastighetsägare. Vi föreslår därför att statliga lånegarantier till dessa fastighetsägare ska subventioneras.

Det har visat sig att många nyinstallerade enskilda avlopp inte håller vad som utlovats. Därför bör en funktionskontroll genomföras efter 12–24 månader för att säkerställa att reningsgraden är tillfredsställande.

12. System vid hantering av avlopp , punkt 17 (M, SD, C)

av Kristina Yngwe (C), Maria Malmer Stenergard (M), Martin Kinnunen (SD), Åsa Coenraads (M), Gunilla Nordgren (M), Jesper Skalberg Karlsson (M) och Cassandra Sundin (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 17 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2017/18:3772 av Kristina Yngwe m.fl. (C) yrkande 38.

Ställningstagande

Det bör införas ett system vid hanteringen av enskilda avlopp som på ett effektivt och hållbart sätt tar hänsyn till både fastighetsägaren och miljönyttan. Att byta till nya avlopp kräver stora investeringar på upp till 100 000 kronor, en stor summa för en ägare till en liten sommarstuga på landet eller för en äldre person som bor ensam. Eftersom det är kommunerna som sköter tillsynen av enskilda avlopp kan det vara stora skillnader i bedömningar och agerande. Det innebär att ett hushåll på ena sidan sjön kan slippa att byta avlopp medan en stuga på andra sidan kommungränsen kan få betala vite. Det är på många sätt ohållbart, både för miljön och för den enskilda fastighetsägaren. Vi vill se över möjligheten att tillämpa ett system som tar hänsyn till både fastighetsägaren och miljön. Då blir det också en bättre avvägning mellan miljönytta och kostnad. Det skulle leda till ett mer rättvist system för hanteringen.

Särskilda yttranden

1. Motioner som bereds förenklat, punkt 19 (M)

Maria Malmer Stenergard (M), Åsa Coenraads (M), Gunilla Nordgren (M) och Jesper Skalberg Karlsson (M) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns i bilaga 2. I fråga om våra förslag vidhåller vi de synpunkter som företrädare för vårt parti framfört i tidigare ställningstaganden och i aktuella kommittémotioner men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

2. Motioner som bereds förenklat, punkt 19 (C)

Kristina Yngwe (C) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns i bilaga 2. I fråga om våra förslag vidhåller vi de synpunkter som företrädare för vårt parti framfört i tidigare ställningstaganden och i aktuella kommittémotioner men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

3. Motioner som bereds förenklat, punkt 19 (L)

Lars Tysklind (L) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns i bilaga 2. I fråga om våra förslag vidhåller vi de synpunkter som företrädare för vårt parti framfört i tidigare ställningstaganden och i aktuella kommittémotioner men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

4. Motioner som bereds förenklat, punkt 19 (KD)

Lars-Axel Nordell (KD) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns i bilaga 2. I fråga om våra förslag vidhåller vi de synpunkter som företrädare för vårt parti framfört i tidigare ställningstaganden och i aktuella kommittémotioner men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2017/18

2017/18:182 av Markus Wiechel (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram förslag för att uppmuntra bottentvätt och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram förslag för att förhindra att toalettavfall dumpas i vattnet och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:268 av Staffan Danielsson (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda en ökad satsning på reduktionsfiske av vitfisk i svenska insjöar och Östersjön och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:280 av Jan Lindholm (MP):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om Luleälvens framtid och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:837 av Suzanne Svensson m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kraftfullt och skyndsamt verka för att minska utsläpp av mikroplast och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:841 av Suzanne Svensson m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för en fortsatt utveckling av miljöarbetet i och runt Östersjön och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:1162 av Roland Utbult (KD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör uppdra åt Riksantikvarieämbetet och Naturvårdsverket att se över konsekvenserna av vattenlagstiftningen inom kulturmiljösektorn och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över länsstyrelsernas bidragsregler i samband med tillämpningen av den nuvarande vattenlagstiftningen och fördelningen av de ekonomiska

bördorna för enskilda anläggningsägare och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:1480 av Peter Jeppsson och Suzanne Svensson (båda S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om miljöfiskare och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:1976 av Edward Riedl (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att aktivt arbeta för att underlätta för båtägare att följa den nya toatömningslagen och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2109 av Karin Svensson Smith (MP):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett förslag till etappmål för en hållbar hantering av ytvatten i bebyggda miljöer och naturmark och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2441 av Fredrik Christensson och Annika Qarlsson (båda C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett system vid hanteringen av enskilda avlopp som på ett effektivt och hållbart sätt tar hänsyn till både fastighetsägaren och miljönyttan och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2607 av Lars-Axel Nordell m.fl. (KD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av samarbete mellan Östersjöns kuststater och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett system för överlåtbara utsläppsätter för kväve och fosfor bör prövas i Östersjön och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2608 av Lars-Axel Nordell m.fl. (KD):

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett förbud mot mikroplaster i kosmetiska produkter och hygienprodukter och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2819 av Lars Tysklind m.fl. (L):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att havet är en stor resurs som måste nyttjas långsiktigt hållbart genom en ansvarsfull förvaltning och tillkännager detta för regeringen.

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om internationellt samarbete för att rädda världens hav och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att främja miljöövervakningen av våra hav och vattendrag och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om konkreta åtgärder för att begränsa spridningen av plast från bl.a. konstgräsplaner och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att syftet med havsplanerna är att de ska bidra till en långsiktigt hållbar utveckling av våra hav och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:2820 av Jan Björklund m.fl. (L):

- 27.1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att minska spridningen av plast i bl.a. våra hav inklusive plast från konstgräsplaner samt vikten av städning av hav och stränder och tillkännager detta för regeringen.

Förslaget behandlas i den del som avser vattenvård.

2017/18:2953 av Betty Malmberg (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kostnaden för att åtgärda enskilda avlopp måste vara skälig och stå i rimlig proportion till den miljövinst som uppnås och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det ska vara tillåtet att rening av vatten kan ske via alternativa tillvägagångssätt såsom fosforfallor och våtmarker på en grannfastighet och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3013 av Carl Schlyter (MP):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att snarast utarbeta gränsvärden och åtgärdsplaner för PFAS i mark, grundvatten och dricksvatten och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3349 av Jonas Jacobsson Gjörtler m.fl. (M):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör vara fortsatt pådrivande i internationella samarbeten för havsmiljöfrågor samt lägga särskilt fokus på arbetet med att minska mängden marint skräp och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör vidta åtgärder för att säkra tillgången till dricksvatten och tillkännager detta för regeringen.

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vattenskyddsområden bör kunna utformas på olika sätt för att bättre ta hänsyn till lokala förutsättningar och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska driva på utvecklingen inom konventionerna Helcom och Oskar för att skydda den marina miljön i Östersjön och Nordostatlanten och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3350 av Jonas Jacobsson Gjörtler m.fl. (M):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör vidta åtgärder för att främja utvecklingen av avancerad vattenrening och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheten att på sikt införa krav om avancerad vattenrening vid de reningsverk där sådana krav ger störst miljönytta, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta krafttag för att minska förekomsten av mikroplast i våra vatten och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3429 av Lars-Axel Nordell m.fl. (KD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avloppsreningsverk ska utrustas med avancerade reningsmetoder som klarar av att reducera läkemedelsrester och andra föroreningar som inte reningsverken är kapabla till i nuvarande processer, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att de viten som åläggs för brister i enskilda avlopp ska tillfalla kommunen i stället för staten och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att enskilda avlopp i samlad bebyggelse ska kunna föreläggas att uppgraderas så att de uppfyller miljö- och hälsokraven, utan att detta medför en skyldighet för kommunen att ordna kommunalt va i bebyggelsen i fråga, och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den som har ett enskilt avlopp som uppfyller gällande miljö- och hälsokrav i normalfallet inte ska påtvingas ett kommunalt avlopp och att, om detta ändå sker, den ersättning som den enskilde får för att lösa in sitt enskilda avlopp bör beräknas utifrån en avskrivningstid på 20 år i stället för som i dag på 10 år, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kraven på kemisk rening i enskilda avlopp och tillkännager detta för regeringen.

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om subventionering av statliga lånegarantier till fastighetsägare med begränsad ekonomi och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om funktionskontroll av enskilda avlopp 12–24 månader efter installation och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3686 av Annie Lööf m.fl. (C):

54. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det internationella och regionala samarbetet för rena hav och vatten bör utvecklas och tillkännager detta för regeringen.
56. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra samordningen av det nationella ansvaret för vattenfrågor och tillkännager detta för regeringen.
58. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för åtgärder som ökar uttaget av näringsämnen ur Östersjön och tillkännager detta för regeringen.
60. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för skarpare internationella regelverk för att minska användningen av mikroplaster och tillkännager detta för regeringen.
61. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att förnybara och hållbara alternativ ska användas i större utsträckning på konstgräsplaner och lekplatser och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3730 av Kristina Yngwe m.fl. (C, M, KD, L):

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige fortsatt bör vara en pådrivande kraft i havsmiljöarbetet regionalt och internationellt för att motverka och förebygga övergödning, giftiga utsläpp och nedskräpning och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att förbättra förutsättningarna för regional samverkan i Östersjöområdet för att påskynda arbetet med att skapa en god havsmiljö och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör genomföra en översyn av Sveriges genomförande av vattendirektivet och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3772 av Kristina Yngwe m.fl. (C):

32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna till sanering av vattentäkter som har blivit påverkade av oaktsam användning av farliga kemikalier, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av förbättrad vattenreningsteknik för att minska utsläppen av läkemedelsrester och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kommunerna ska ha rätt att införa lokala biltvättsförbud på hårdgjord yta utan reningsteknik och tillkännager detta för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att främja marina affärsmodeller för att förbättra Östersjöns tillstånd och tillkännager detta för regeringen.
38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett system bör införas vid hanteringen av enskilda avlopp, som på ett effektivt och hållbart sätt tar hänsyn till både fastighetsägaren och miljönyttan, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2017/18:3895 av Maria Stockhaus (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbud mot plastpartiklar i hygienartiklar och kosmetika bör införas och tillkännager detta för regeringen.

2017/18:3903 av Martin Kinnunen och Runar Filper (båda SD):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att strukturkalkning bör lyftas fram som en åtgärd som underlättar upptag av näringsämnen för att minska läckage från jordbruk och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inom ramen för Helcom arbeta för att ytterligare bredda och fördjupa det regionala samarbetet i Östersjöregionen och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om insatser till sjöss för att minska övergödningen och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet under förslagspunkt 19

Motion	Motionärer	Yrkanden
19. Motioner som bereds förenklat		
2017/18:182	Markus Wiechel (SD)	1 och 2
2017/18:1976	Edward Riedl (M)	
2017/18:2607	Lars-Axel Nordell m.fl. (KD)	2
2017/18:2819	Lars Tysklind m.fl. (L)	5 och 15
2017/18:3349	Jonas Jacobsson Gjörtlér m.fl. (M)	5
2017/18:3429	Lars-Axel Nordell m.fl. (KD)	2
2017/18:3730	Kristina Yngwe m.fl. (C, M, KD, L)	14
2017/18:3772	Kristina Yngwe m.fl. (C)	34